БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

43-дахи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

№ 267 (11.53)
1966 оной
ноябриин 12,
суббото

сэн 2 мүнгэн

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН 50 ЖЭЛЭЙ ОЙН ХҮНДЭЛЭЛДЭ

МАЛАА ЗҮБӨӨР ЭДЕЭЛҮҮЛХЭ— ТҮРҮҮШЫН ЭРИЛТЭ

КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДАЙ олон мянган малшадай ажалда тон харюусалгатай хаһа саг ерэнхэй. Үбэлжэлгын үедэ нэгэшье толгой мал хүл гарзада оруулхагүй, малай ашаг шэмэ эрид дээшэлүүлжэ, гүрэндөө шадаал haa ехэ продукци тушааха гэһэн арюун нанган зорилго тэдэнэрэй урда табигдаал. Юуб гэхэдэ, энэ жэлэй үбэлжэлгые хэр зэргээр үнгэргэһөөл. Агууехэ Октябриин социалис революциин 50 жэлэй ойн баярта абтажа байһан уялгануудай хуби заяан шиидхэгдэхэ ха юм.

Энээниие һайса ойлгоһон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, малшад бүри халуун намарһаа эхилжэ, тамир һулатай малаа таргалуулжа захалһан, һаалиин үнеэдые хүсэд нормоор тэжээл үгэжэ эхилһэн. Энээнэй ашаар малайнгаа тамир һайжаруулжа, үнеэдэй һүн шэмэ дээшэлүүлжэ шадаһан. Кабанскын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой, Кабанскын совхозой, Хурумхаанай «Победа» колхозой хүтэлбэрилэгшэд, малшад хүхэ ногоондой хагдархалаар лэ һаалиин үнеэдэй шэмэтэй һайн тэжээл үгэжэ ороһон. Тиигэжэ тэдэнэр һаалиингаа һүн шэмэ алдаагүй, гүрэндэ һүн худалдаха жэлэйнгээ түсэб хоёр-гурбан һараар урид дүүргэхэ аргатай болоһон.

Ярууны совхозой коллектив энэ жэлдэ түсэбөөр хараалагдаһанһаа орходоо бага тэжээл бэлэдхэһэншье, тэрэнээ аша үрэ ехэтэйгээр гаргашалха гэжэ оролдоно. Эдэнэр бүри сентябриин һүүлээр 180—200 килограммтай эрэ бүрүүнүүдээ илгажа, октябриин нэгэнһээ хойшо шанартай һайн тэжээлдэ табижа, шахан таргалуулжа захалһан. Шахамал бүрүүнүүдтээ, хашарагуудтаа бусалгаһан орооһо аарсатай холижо үгэнэ, һайхан үбһэ, гидролизна аргаар буйлуулһан һолоомо дулаахан соонь үгэнэ. Шахамалнуудаа хаашан, сэбэр байрада байлгана. Тиигэжэ тэжээгдэһэн мал түргэнөөр таргалжа, сүүхэ бүри шэгнүүрээ килограммһаа дээшэ нэмэнэ бшуу. Шахан таргалуулагдажа байһан малаа тэдэнэр январинь һарада 3 центнерһээ дээшэ шэгнүүртэй болгожо, бэлэдхэлэй пунктда тушаахань. Тиигэжэ энэ совхозой үхэршэд үбэлэйшье сагта продукци ехээр абадаг болоно. Эдэнэрэй дүй дүршэл тухай манай газетэдэ һаяхан тодорхойгоор бэшэгдээ һэн.

Эдэ түрүүшүүлэй жэшээ дээрэһээ харахада, малые намар, үбэлэй сагта шахан таргалуулхада, тэрэнээр эдеэлүүлжэ, һүн шэмыень дээшэлүүлхэдэ экономическа талаараа ашаг олзотой гэжэ элиһэшэнхэй. Хэды тиимэ байбашье, аймагуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай зүгһөө эрилтэ һуладабашье, «һураһан юумэн хүсөөр татагдахагүй» гэдэгтэл, намар дулаан, саһан нимгэн, мүнөөһөө малаа эдеэлүүлхэ болоо ха, хабартаа яахабибди» гэһэн ойлгосотой боложо олохон колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд абтаһан, октябрь һарада малаа бираар эдеэлүүлээгүй, энээндэ бэлэдхэлэй муутай байшоо. Һаалиин олон фермэнүүдтэ тэжээл буйлуулха цехүүд саг соогоо заһагдаагүй, бэлдэгдээтүй. Таряа талхаһай зүйл өлбэг байгаашье һаань, тэрэниие эдихээр болгогдоногүй. Иимэрхүү байдал Мухар-Шэбэрэй, Сэлэнгын, Хориин аймагуудай олохон ажахынуудта бииэ. Хориин аймагай «Первомайский» совхоздо октябриин һүүл багаар шалгалта хэжэ үзэхэдэ, һаалиин табан гүүртэнүүдэй нэгэндэншье тэжээл буйлуулха цех бэлэн болгогдоогүй, ядахын сагта тэндэхи үрэмдэгдэһэн худагынь заһагдаагүй байжа, үнеэд уһаар гандана. Эгээл энэ ушар шалтагаанһаа боложо, үнеэдынь хожоржо, гүрэндэ һүн худалдаха түсэб даабаряа мууса дүүргэжэ байнхай.

Байгша ондо ажахы бүхэн тооной урда жэлнүүдэйхиһээ ехэ үбһэ тэжээл бэлэдхэһэн. Илангаяа таряа талханай зүйл, һолоомо хэзээ хэзээнэйхиһээ малай тэжээлдэ ехээр үгтэһэн байна. Энэ ушарта малаа тэжээлээр таһалдуулха, һүн шэмыень алдаха гээшэ гэмтэ хэрэг гэжэ тоологдохо болоно. Зарим ажахынуудта тэжээл буйлуулха цехүүдэй бэлэн болоогүй дээрэһээ орооһо таряа бутаруулангүй, бусалгангүй хуурайгаар үхэр малда эдюулхэ баримтанууд үзэгдэнэ. Хүдэриин совхозой хэдэн гүүртэнүүдтэ һая болотор хуурай орооһо үнеэдтэ үгэжэ байба. Иигэжэ үнэтэ тэжээл аша үрэ багатайгаар, хайра гамгүйгөөр гаргашалха ушар бусадшье ажахынуудта бии.

Эдэ бүгэдэ имагтал колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, тэндэхи мэргэжэлтэдэй ажал хэрэгтээ харюусалга багатайгаар хандаһанһаа, мүнөө жэлэй үбэлжэлгын ехэ эрилтэ табижа байһыень ойлгоогүйһөө болоо гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй. Саашадаа аймагуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд ажахы, фермэ бүхэнэй байдалые наринаар шалтажа, тэндэ малай харууһалга, эдеэлүүлгые эрид һайжаруулха, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхээр хэмжээ абаха зэргэтэй.

Тинхэдээ мал эдеэлүүлхэ талаар түрүү малшадай ажалай дүй дүршэл согсолжо, тэрэниие бүгэдын шадабари болгохо тон шухала. Бэрхэ малшад тэжээлээр багашье һаа, тэрэнээ зүбөөр хубаарилан үгэжэ шадаһанай ашаар ехэ продукци абадаг. Тэдэнэр илангаяа намарай һүүл, үбэлэй эхин һарануудта малайнгаа тамир алдахагүй гэжэ оролдодог. Тиигээд үбэлжэлгын үедэ малаа нэгөөшье үрдэһэ таһалдуулангүй, тусхай тогтоогдоһон болзортонь нэгэ жэгдээр эдеэлүүлжэ шададаг. Дүршэл ехэтэй малшад мал һүрэгөө хэдэн бүлэг болгожо илгаад, тамирайнь, ашаг шэмынь зэргээр хооллуулдаг гуримтай.

Малые зүбөөр эдеэлүүлхэ хэрэгтэ колхоз, совхозуудай зоотехнигүүд онсо харюусалгатай. Эдэ мэргэжэлтэд тэжээлэй единицэ бүхэниие малда хүсэдөөр үтэхын тулада рацион табижа, тэрээнэйнгээ дүүргэлтые наринаар шалгажа байха, малшадта болото туһаламжа үзүүлхэ уялгатай. Мүн тэдэнэр тэжээл заабол буйлуулжа малда үгэхэ хүдэлмэри эмхидхэхэ ушартай. Тиихэ зуура тэжээл буйлуулдаг бүхы цехүүдые эдэ үдэрнүүдтэ хүдэлгэхэ, малые уһаар дутаахагүйе оролдохо болоно.

Бэлэдхэжэ абаһан тэжээлдээ гамтайгаар хандажа, үбэлжэлгын үедэ ашаг ехэтэйгээр гаргашалжа, Совет засагай ойн баярай жэлдэ мал ажалай продуктнуудые ехээр абаха, гүрэндэ худалдаха, тушааха түсэбөө болзорһоо урид дүүргэхэ гэһэн зорилгоёо бодотоор бэелүүлхэ гээшэ колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй, бүхы малшадай арюун уялга, нэрэ хүндын хэрэг мүн.

ТҮҮХЭТЭ ҮДЭРТЭ ЗОРЮУЛАН

Агууехэ Октябриин 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ республикымнай ажахынууд дээшэлүүлэгдэһэн уялга абаад, эршэтэйгээр ажаллажа байна гэжэ дуулахада урматай.

Манай совхозой ажалшад энэ ехэ үдэрые ажалай эрхим бэлэгтэйгээр угтахын түлөө мүн лэ дээшэлүүлэгдэһэн уялга абанхай.

Манай совхоз олон һалбаритай томохон ажахынуудай нэгэн гэжэ тоологдодог. Энэ жэл түрүүшын үеэр бороо хурагүй байжа, нилээдгүй мэгдэхээгээ һэн. Тиигэбэшье, үнгэрһэн жэлэйхидэ орходоо гектар бүриһөө 2,2 центнер ехэ ургаса хуряажа абаабди. Г. И. Габдулин, В. Т. Житихин, А. У. Родионов гэгшэдэй бригада хабар, намарай хүдэлмэридэ эрхимээр ажаллажа, ургасала нилээд дээшэлүүлһэн байна.

Тарялан, сабшалантайнгаа бүхы талмайһаа үндэр баян ургаса хуряажа абахын түлөө мүнөөнһөө оролдожо захалбабди. Поли сабшалан дээрээ наг шэбхэ зөөжэ захалагдаа. Хамта 30 мянган тонно аргал шэбхэ зөөжэ гаргагдаха юм. Тусхай луго-мелиоративна отряд эмхидхэтдэбэ. 12 трактор тэдэнэй мэдэлдэ үгтэнхэй. 1300 тонно минеральна үтэгжүүлгэ хэхэ зорилго табигданхай. 474 гектар шэнэ газар элдүүрилэгдэхэ байна. Тиигэжэ газарайнгаа хүрьһые һайнаар үтэгжүүлжэ, ерэхэ жэлдэ горитойхон ургаса хуряажа абахаар хараалнабди. Эхэ орондоо 16476 центнерһээ бага бэшэ таряа худалдахабди. Тарялантайнгаа газарые 200 гектараар үргэдхэхэ хүмди. 3225 га тарялан 2—3 дахин уһалагдаха.

Ажахынгаа гол һалбари болохо эбэртэ малаа 4300 толгой болоторнь олошоруулжа, нилээд ехэ продукци абахаар түсэблэгдэнэ.

Һүүлэй үедэ морин агтаяа олошоруулха гэлсэдэг болонхой. Энээн тухай республикын сутлаа, зүблөөндэшье оло дахин хэлсэгдэһэн байна, газетын хуудаһануудташье нилээд бэшэгдэһэн. Энэ һайшаалта үүсхэлые манай совхоз үндэрөөр сэгнэнэ. Адуун һүрэгөө ерэхэ жэлдэ 500 толгой болгохо һанаатайбди.

100 хонин бүриһөө 87 хурьга, зуун гүүнһээ 70 унага абажа, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлхэ гэһэн түсэбтэйбди.

Гахай олоор үсхэбэрилжэ, хойто жэл һайн үүлтэрэй 500 гахай бэшэ ажахынуудта худалдажа, совхоздоо 125000 түхэригэй олзо оруулха хүсэлтэйбди.

Мүнөө ноябрь һарада үнеэдтээ бонитировко хэжэ, ерэхэ жэлдэ һайнуудыень шэлэн абажа, тусхай гүүртэ эмхидхэн, саашадаа малайнгаа үүлтэр һайжаруулха хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаха юм.

Октябриин 50 жэлэй һайндэр болотор үнеэн бүриһөө 1650 килограмм һүн һаажа, 5000 центнер мяха, 320 центнер нооһо Эхэ орондо тушаагдаха.

Хүдөө ажахын машина техникые февралиин 28 болотор сүм заһабарилжа дүүргэхэбди. Намар үбэлэй үедэ 30 хүн механизаторай мэргэжэлдэ һургагдаха юм.

Хойто жэл ажахымнай бүхы һалбари тоосоондо орохоор хараалагдана. Тиигэжэ мал ажалһаа абтадаг продукциин өөрынь үнэ сэнгые 5 процентээр, тарялан ажалһаа абтадаг продукциингаа үнэ сэн 10 процентээр хүнгэрхэ зэргэтэй.

1967 ондо 20 үнэтэ дурадхалнуудые ажахыдаа нэбтэрүүлжэ, 15 мянган түхэригэй алмалта хэгдэхэ байна. Хойто жэл ехэ барилга бодхоогдохоор хараалагдана.

А. ГОВОРУНОВ,
Онохойн совхозой директор.

Загарай.

ЭНЭ ЖЭЛДЭ Ярууны аймагай Исэнгын совхозой адуушад социалис уялгануудые абаад, адуун һүрэгөө олошоруулхын түлөө ехэ оролдолго гаргажа байнхай. Совхозой нэгэ бригада Витим мүрэнэй хойто бэедэ байдаг. Тэндэнь 420 гаран адуу харууһалагдана. Ахалагша адуушан нүхэр Мороxоновой даадаг энэ бригадынхид ерэхэ жэлдэ зуун гүүнһээ 90 унага абаха гэһэн зорилго табяад, ажаллажа байна.

Эндэ эдэбхитэй залуу адуушад хүдэлдэг. Залуу хүбүүн комсомол Цырен Сультимов юһэдэхи класс дүүргэһэнэйнгээ һүүлдэ адуушан болоод, энэ бригадада ажаллажа байдаг. Тэрэнэй һайнаар хүдэлдэг хадань сугтаа ажалладаг нүхэдынь магтадаг.

Зураг дээрэ: Исэнгын совхозой залуу адуушан Цырен Сультимов.

А. ИСТОМИНОЙ фото.

ДЭЭДЫН ШАГНАЛДА ХҮРТЭГШЭД

Мэнэ һаяхана Буряадай ой модоной промышленностиин түрүүшүүл СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указай ёһоор гүрэн түрынгөө дээдын шагналда хүртэбэд.

Хандагатайн леспромхозой бага комплексно бригадын бригадир А. П. Кудряшовто Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэ олгогдожо, Алтан одон ба Ленинэй орден барюулагдаба. Бүлэг леснигүүд Ленинэй орденоор шагнагдаа. Тэдэнэр хэд бэ гэхэдэ: Хандагатайн леспромхозой директор Е. И. Тугутов, «Забайкаллес» комбинадай главна инженер А. М. Кораблев, Хориин леспромхозой жолоошон П. М. Болдырев, Итанцын леспромхозой бригадир П. Н. Вшивков, Байгалай леспромхозой бульдозерист А. С. Куленко, Онохойн модоной комбинадай бригадир Ф. У. Рожкова, Баргажанай леспромхозой комплексно бригадые даагша И. И. Скосырский, Шулуутайн модоной комбинадай бригадир С. Е. Сучков гэгшэд.

Мүн тэрэшэлэн 20 хүн Ажалай Улаан Тугай орденоор, 52 хүн «Хүндэлэлэй тэмдэг» гэһэн орденоор шагнагдаба.

СССР-эй ой модоной промышленностиин министрэй орлогшо В. Я. Кан шагналда хүртэгшэдые халуунаар амаршалба.

ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ДҮҮРГЭГДЭЭ

«Дальстальконструкция» трестын Буряадай хабсаралгын управлениин хүдэлмэришэд барилга-хабсаралгын ажал хэхэ энэ жэлэй түсэб Совет Конституциин үдэр болотор дүүргэхэ гэһэн уялга абаһан байгаа. Тэдэнэр уялга абаһан түрүүшын үдэрһөө эмхитэй һайнаар ажаллажа, хараалһан ажалаа болзорһоо холо урид дүүргэхэ арга боломжо олоһон юм.

Жэл соо 2617 мянган түхэригэй барилга-хабсаралга хэхэ түсэбөө арба һара соо 2747 мянган түхэригтэ хүргэжэ, түсэбөө 104,9 процент дүүргээ.

Сэлэнгын целлюлозо-картонно комбинат барижа байһан Сэлэнгын участок эрхимлэнэ. Тус участогайхид жэлэй даабари 10 һара соо 117,9 процент дүүргэһэн байна.

Хабсаргалгын управлени технико-экономическа талаар һайн үрэ дүн туйлаба. Барилга-хабсаралгын ажалай өөрын үнэ сэн хямдаруулһанай ашаар 18 мянган түхэригэй арьбалалта хэгдэз, 68 мянган түхэригэй салингай мүнгэн арьбалагдаа.

Тус управлениин хүдэлмэришэд жэлэй дүүрэтэр үшөө 430 мянган түхэригэй барилга-хабсаралгын ажал хэхээр хараалба.

З. ХАМАРХАНОВ.

ХОЁР БЭРХЭШҮҮЛ МҮРЫСЭХӨӨР ШИИДЭБЭ

ИВАЛГА. Эндэхи туршалга-үйлэдбэрилгын ажахын эрхим һаалишан Зоя Ивановна Колесова байгша ондо республикынтаа түрүү һаалишадтай мүрысэжэ, яһала амжалтануудые туйлаба. Үнгэрһэн 10 һарын туршада тэрэ үнеэн бүриһөө 3400-гаад килограмм һүн һаанхай. Тиигэжэ жэл соо 3800 килограмм һүн һааха гэһэн уялгала заабол бэелүүлхэ хүсэлтэй. Мүнөө энэ фермэ дээрэ үнеэдынь хүсэд рационоор эдеэлүүлэгдэнэ. Үнеэдтэ гидролизно аргаар буйлуулһан һолоомо, зелёнко, бурдуур үгтэнэ.

Түрүү һаалишан арга боломжонуудаа тооложо үзөөд, 1967 ондо—Агууехэ Октябриин социалис революциин 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ үнеэн бүриһөө 3950 килограмм һүн һааха шэнэ уялга бэедээ даажа абаба. Тиигээд хамта хүдэлдэг нүхэдтөө, совхозой түрүү һаалишадай нэгэн Любовь Гавриловна Рудкинае мүрысөөндэ уряалба.

Энэ уряаень Любовь Гавриловна халуунаар дэмжэбэ. Энэмнай баһал үнинэй һаалишан. 14 наһатайдаа энэ хүндэ хүдэлмэридэ ороһон юм. Мүнөө арбадахи жэлээ ажаллажа байнхай. Энэ жэлэй үнгэрһэн арба һарада 291 центнер һүн һаажа, жэлэйнгээ даабари үлүүлбэ. Энээниень үнеэн бүридэ тоолоходо 2062 килограмм болоно.

Ойн баярай мүрысөөндэ ороходоо нүхэр Рудкина 1967 ондо үнеэн бүриһөө адагынь 2500 килограмм һүн һаахаар шиидээ. Эдэ үдэрнүүдтэ үнеэдэйнгээ һүн шэмэ алдахагүй гэжэ ехээр оролдоно.

А. НАГАСЛАЕВ.

АРГЫЕНЬ ОЛОБОЛ, АШАГТАЙ ҺАЛБАРИ

„ГАХАЙ ГЭЭШЭМНАЙ гарзатай амитан байна даа.. Хамаг талха тарясамнай хуу эдинэ, ашаг олзо ёһоор оруулнагүй»— гэжэ байгаад зарим колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй гэмэрхэ, гутархые яһала дуулаһан байнаб.

Нээрээшье оншыень оложо, зүбөөр үсхэбэрилээгүй һаа, гахайн фермэ абаһаар лэ гарзада оруулха бшуу. Хэдэн жэлэй саада тээ манай колхоздошье тахайн фермэ ехэ шоодобори, «гарза гай ехэтэй байна, энээнээ үгы болгооё» гэлдэхэшье хүнүүд бии һэн.

Харин һүүлэй 3—4 жэлһээ хойшо колхозой правлени гахай үсхэбэрилгэдэ анхарал ехээр табидаг боложо, тэндэ ажалша бэрхэ, оролдосотой зониие эльгээжэ, зохид һайн байра байдал түхеэрээд, энэ һалбариие бодотоор эрхилхэ тушаа түрүүшын алхам хэжэ захалаа юм.

Урда жэлнүүдтэ гахайн фермэһээ хэды шэнээн мяхан абтаһан, хэдынь гүрэндэ худалдагдажа, али тухай ашаг олзо оруулһаниие дурдаад, тоолоодшье ялалайб. Гансахан энэ жэлэй үнгэрһэн 10 һарада ямар үрэ дүнгэй туйлагдаһан тухай тогтожо хэлэхэ һанаатайб.

КПСС-эй ЦК-гай 1965 оной мартын Пленумэй, партиин XXIII түүхэтэ съездын шиидхэбэринүүдые, бэелүүлхын түлөө тэмсэжэ, манай колхозойхид шэнэ түсэбтэ табан жэлые муу бэшээр эхилээ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Байгша ондо манай гахайшад бараг һайн үрэ дүн туйлаа.

Жэлэй үнгэрһэн арба һарада манай фермын гахайшад бүхыдөө 2434 поршоонхо түлжүүлээ гэхэ гү, али томо гол эхэ гахай бүриһөө дунда зэргээр 13 поршоонхо, залуу эхэ гахай бүриһөө 5,1 поршоонхо абаһан байна. Иигээд ноябрь, декабрь соо үшөө 850—900 поршоонхо лаб абахаар хараалнабди. Энэ үе соо колхознай гүрэндөө 1044 центнер гахайн мяха худалдажа, гурбан кварталай түсэб холо үлүүлэн дүүргэнхэй. Энэ ноябрь, декабрь һарада үшөө 350 центнер, шэнэ жэлэй түрүүшын кварталда баһал горитой мяха гүрэндэ худалдахын тула мүнөө 548 гахай шахажа байнабди. Тиихэдээ һаяар үшөө 50—60 толгой голодоһондо гаргагдаһан эмэ гахайнуудые шахалганда табихамнай. Гахай бүхэниие дунда зэргээр 70 килограммһаа доошо бэшэ шэгнүүртэй болгожо тушааха гэжэ оролдонобди.

Манай түрүү гахайшад нилээд һайн үрэ дүн туйлана. Жэшээнь, дүршэлтэй бэрхэ гахайшан Варвара Петрова хажуудаа хоёр хүнтэй 1232 поршоонхо абажа түлжүүлэнхэй. Мүн гахайшан Илья Афанасьевай звено баһал 1200 шахуу поршоонхо абаа. Тэрэшэлэн Виктор Семенов гансаараа олохон гахай шахаа, гүрэндөө тушаагаа юм. Эхэ гахайнуудые һубайруулхагүй, поршоонхо олоор абаха хэрэгтэ фермымнай техник-үрэжүүлэгшэ ветфельдшер мэргэжэлтэй Юрий Саввов ехэ хубита оруулаа гэжэ тэмдэглэхээр. Энэ нүхэр искусственна үрэжүүлгын пунктын хүдэлмэри шадамараар эмхидхэжэ, байгша ондо нэгэшье эхэ гахай һубайруулаагүй.

Фермынхиднай гансашье поршоонхо олоор түлжүүлхэ, мяха ехээр үйлэдбэрилхын түлөө оролдоод һанаагаа амаруулаагүй, нэн түрүүн гахайн харууһа, тэжээлэй гаргашые хороохо, абтаһан продукциин (гахайн мяханай) өөрынь үнэ сэнгые хямдаруулха хэрэгтэ бага бэшэ анхарал хандуулаа.

Жэлэй үнгэрэгшэ арба һарын дүн дээрэһээ харахада, бүхыдөө үйлэдбэрилэгдэһэн гахайн мяханай центнерэй өөрынь үнэ сэн 81 түхэригтэ болоо. Энэнь түсэбөөр хараалагдаашаһаа нэгэ зааха ехэшье һаа, гүрэнэй худалдан абалгын сэнгһээ һураггүй доошоо байна. Бидэ мүнөө гахайнгаа мяха центнерынь 130 түхэригөөр гүрэндэ худалданабди. Тиимэһээ гахайн мяханай центнер бүриһөө 50 шахуу түхэригэй сэбэр олзо орожо үгөө ха юм. Жэлэй эсэс болотор энэ тоомнай бүришье ехэ болохо байна. Нёдондо колхоздо үйлэдбэрилэгдэһэн гахайн мяханай центнерынь 103 түхэригтэ болоо. Энээн дээрэһээ харахада, гахай үсхэбэрилгэ жэлһээ жэлдэ улам ашагтай һалбари боложо байһаниинь харагдана.

Хэрбээ нёдондо гахай үсхэбэрилгэдэ хэгдэһэн бүхы гаргашые тоололсоод байхада, энэ һалбариһаа хамта 54 мянга үлүүтэй түхэригэй сэбэр олзо оруулһан һаа энэ жэлдэ 80 мянган түхэригэй сэбэр олзо абаха аабзабди, гэжэ найдагдана.

Гэхэтэй хамта фермын ажалда үшөө дутуу дунда золын. Саашадаа хэхэ ажалайнгаа үшөөл ехэ байһаниие ойлгонобди. Илангаяа гахаймнай байра хуушараа, муудаа. Нарай поршоонхотой гахайн байха байра үйгадана. Энээнһээ боложо, нэгэ таһалгада поршоонхотой хоёр гахай байлгаха баатай болонобди. Тэрэнһээ уламжалан нарай поршоонхо муугаар түлжүүлэгдэнэ, гарзална. Колхозой хүтэлбэрилэгшэд ерэхэ жэлдэ эхэ гахайн байра шэнээр барижа үгэхэбди гээд найдуулан хай. Мүн гахайнгаа тэжээл гаргаша багатай үшөөл болгожо шадаагүй байнабди. Мүнөө гахайнуудта кукурузын силос, үбһэнэй гурил, өөһэдынгөө бэлдэһэн талха тарьянай зүйл эдюулнэбди. Бага зэргэ оптоо тээһээ асарһан холимол тэжээлшье үгэлсэнэбди.

Агууехэ Октябриин табин жэлэй ойн хүндэлэлдэ социалис мүрысөөндэ оролсожо, Мухар-Шэбэрэй аймагай «Эрдэм» совхозой, Зэдын Ленинэй нэрэмжэтэ колхозойхидой жэшээгээр манай гахайшад бүри һайн амжалта туйлаха зорилготой. Поршоонхо улам олоор абажа, гүрэндөө эрхим тарган мяха ехээр үгэхэ, колхоздоо олзо дохол элбэгээр оруулхаар шиидэнхэй.

И. СЕМЕНОВ.
Хяагтын аймагай «Родина» колхозой гахайн фермые даагша.

МОСКВАҺАА МЭДЭЭНҮҮД

СОВЕТ МИЛИЦИИН ҮДЭР

МОСКВА, ноябриин 10. (ТАСС-ай корр.). Мүнөөдэр Совет Армиин Түбэй театрта баярай суглаан боложо, Совет милициин үдэрые тэмдэглэбэ. Ниитын гурим сахиха зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд, партийна, Соведүүдэй, олониитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд, арадай дружиннигууд энээндэ хабаадаа.

СССР-эй Ниитын гурим сахилгын министр Н. А. Щелохов Совет милициин 49 жэлэй ой тухай элидхэл хэбэ.

СОВЕТ-МОНГОЛ ХАНИ БАРИСААНАЙ ТҮҮХЭДЭХИ ШУХАЛА ШАТА

МОСКВА, ноябриин 11. (ТАСС). Хоёр ороной хоорондо хани ёһоной харилсаа тогтоохо тухай Совет-Монгол түрүүшын хэлсээнэй баталагдаһаар 45 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай үдэшэ үнгэртэгдөө. Эндэ суглаарагшад МНР-һээ Советскэ Союзда байдаг элшэн сайд Нямын Лувсанчултэмые, посольствын дипломатическа хүдэлмэрилэгшэд ба бусад айлшадые халуунаар амаршалба.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь А. Н. Шелепин, ВЦСПС-эй секретарь В. И. Прохоров болон бусад монгол нүхэдтэй хамтадаа президиумдэ һууба.

СССР-эй Наукануудай академиин Азиин арадуудай институдай директор, СССР-эй АН-эй гэшүүн-корреспондент Б. Г. Гафуров элидхэл хэхэдээ, 1921 оной ноябриин 5-да баталагдаһан түүхэтэ документые бэлдэлгэдэ В. И. Ленин сэхэ хабаадаһан, тэрээндэ гар табигшадай дунда монгол арадай вождь Сухэ-Баатар байһан юм гэжэ һануулба.

МНР-һээ Советскэ Союзда байдаг элшэн сайд Н. Лувсанчултэм үгэ хэлэхэ зуураа, Монголой арадай революциин илалта, энэ ороной социалис замаар амжалтатай хүгжэжэ байһан ябадал Советскэ Союзай түгэс бүрин туһаламжын ашаар туйлагдаа гэжэ онсолон тэмдэглээ.

Н. Лувсанчултэм КПСС-эй хүндэлэлдэ, баатар габьяата совет арадай—коммунизм байгуулагшын хүндэлэлдэ, совет-монгол хэтэ мүнхын, эбдэршэгүй бата хани барисаанай хүндэлэлдэ юрөөл табяад, үгэеэ дүүргэбэ.

ХАНИ ЁҺООР АЙЛШАЛЖА ЕРЭБЭ

ГДР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Вилли Штоф ноябриин 10-да хани ёһоор Москвада айлшалжа ерээ.

ГДР-эй, СССР-эй гүрэнэй тугуудаар шэмэглэгдэһэн Внуковска аэродром дээрэ В. Штофые, үдэшэжэ ерэлсэһэн хүнүүдые СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ А. Н. Косыгин болон бусад угтаба.

(ТАСС).

КАМБОДЖЫН АРАДАЙ НАЦИОНАЛЬНА ҺАЙНДЭР

МОСКВА, ноябриин 10. (ТАСС). Камбоджын бэеэ даадаг болоһоор 13 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баяр ёһололой үдэшэ үсэгэлдэр Москвада үнгэрэгдөө. Колонизаторнуудта 100 жэл зонхилуулан дарлуулжа байһанай һүүлээр Камбоджо 1953 оной ноябриин 9-дэ бэеэ дааһан сүлөөтэ гүрэн болоо һэн.

Камбоджоһоо Советскэ Союзда байдаг элшэн сайд Ху Кантул, Ассоциациин бэлэдхэлэй комитедэй түрүүлэгшэ, ниитын ба гүрэнэй элитэ мэдээжэ ажал ябуулагша Ким Тит түрүүтэй Кхмеро-совет хани барисаанай ассоциациин делегаци Москвагай олониитын айлшад болобо.

«СССР—Камбоджын» хани барисаанай бүлгэмэй правлениин түрүүлэгшэ, СССР-эй Элүүрые сахиха министрэй орлогшо В. А. Дворяковский һайндэрөөрнь дашарамдуулан, хани барисаата арадые амаршалаад, һалбаран хүгжэхэ, зол жаргалтай байхыень хүсэбэ.

Делегациин толгойлогшо — Камбоджын премьер-министр байһан Ким Тит суглаарагшадта хандан үгэ хэлээ. Тиихэдээ гүрэнэй толгойлогшо, хан хүбүүн Нородом Сианукын бэшэг асарһан тухайдаа мэдээсэбэ. Нородом Сианук совет арадта, тэрэнэй хүтэлбэрилэгшэдтэ үнэн зүрхэнэй амаршалга хүргэбэ.

Американска империалистнуудай ба тэдэнэй туһамаршадай добтолгодо эрэлхэг зоригтойгоор эсэргүүсэхэ арга Советскэ Союзай дэмжэлгын ашаар бидэндэ бии болоһон байна. Ерээдүйнгөө байдал тээшэ ехэ найдабаритайгаар харанабди. Юундэб гэхэдэ, дэлхэйн эгээн хүсэтэй оронуудай нэгэн—Советскэ Союз бидэнэй талада байна бшуу. СССР амгалан байдал бата найдамтайгаар аршалан хамгаалдаг гээд мэдэнэбди гэжэ Ким Тит хэлэбэ.

Эндэ Камбоджоһоо СССР-тэ байдаг элшэн сайд Ху Кан-тул мүн лэ үгэ хэлээ.

Тоосоото һунгалтын партийна суглаанһаа ажаглалта

ЖУРАМАЙ ҺУЛАДА ХЭН ГЭМТЭЙБ?

КПСС-эй Устав дотор партиин гэшүүдэй бэелүүлхэ уялганууд горитойхон һуури эзэлдэг. Тэндэ **«...Партиин бүхы гэшүүдтэ бултандань нэгэн адли уялгата партийна болон гүрэнэй журам сахиха. Парти хадаа ямаршье габьяатай байг, ямаршье тушаалда байг—хамаагүй бүхы коммунистнуудта хабаатай нэгэ журамтай, нэгэ хуулитай юм...»** гэжэ сэхэ бэшэгдэнэ.

Теэд энэ зайлашагүй шанга эрилтэ манай XXII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой партийна организацида хэр зэргээр сахигдана гээшэб?

Энэ асуудалда харюу үгэхын тулада октябриин һүүлээр үнгэрһэн тоосоото һунгалтын суглаанай хүдэлмэриин эмхидхэлһээ, тэрэнэй ябасаһаа уламжалан, хэдэн ажаглалта хэхэ хүсэлэнгэйб.

Юуб гэхэдэ, энэ суглаан өөрынгөө эмхидхэлээр тиимэ һүрхэй һургаал боломоор жэшээ харуулжа шадаагүй. Үнэндөө эндэ зохидгүйхэн юумэнүүд ушараа.

Манай хүршэ Ленинэй, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозуудай партийна суглаанай болоходо би ганса нэгэ байгаад туршаа һэм. Тэндэхи коммунистнууд зарлагдаһан саг соогоо бултандаа ерэнхэй, суглаанай эхилэлгэ заашье хожомдоо гэжэ байгаагүй. Тиимэ ушар болоо гэжэ дуулдаагшьегүй. Теэд манда юун болоноб. Үглөөнэй 10 сагта зарлагдаһан тоосоото-һунгалтын суглаан арай шамай гэжэ бүхэли час хожомдожо эхилбэ. Үшөө тиихэдэ коммунистнууд Э. Ц. Гатапов, Ц. Б. Гатапов гэгшэд хоёр часаар гээгдэжэ ерэбэ.

Энэ жэшээ журамай һулые гэршэлһэн тиимэ һүрхэй бодого баримта бэшэ гээд зарим нэгэн хэлэжэ болохо. Харин суглаанай боложо байха үедэ түрүүлэгшээр һуугша хирэ-хирэ болоод лэ «юрэдөө, бү ябуултаял даа, арилжа бү орхигты» гэһэн захиралта гү, али гуйлта хэжэ байха юм. Партийна организациингаа, парткомой жэл соо хэһэн хүдэлмэриие зүбшэн хэлсэхэ, саашанхи зорилгоёо тодорхойлхоёо суглараһан аад, журам һулатайгаар суглаагаа үнгэргэжэ байхада һанаа зоборитой һэн.

Энэмнай үшөө юрын жэшээ гээшэ. Үлын эдеэлгэнэй һүүлээр Уланай бригадын партийна эхин организациин коммунистнууд Тугжил Эрхитуев, Заято Аранзаев гэгшэд шал һогтуу юумэнүүд орожо ерээд, толгойгоо гунхалзуулан һуубад. Эдэ хоёрнай һогтоходоо **шэрүүл хэлэ татадаг, хулиган аашa гаргадаг зантай, шоо үзүүлдэг болоһоор үнинэй юм.** Тоосоото элидхэл зүбшэн хэлсэхын орондо эдэ хоёрой ёһон буса хэрэгые хаража, али зэргын ехэ сагаа дэмыдэ һалгаба гээшэб.

Энэ ушар юу гэршэлнэб? Партийна журамай һула байһые, коммунистнуудай харюусалга дээшэлүүлхэ эрилтын хангалтагүйгөөр табигданхай байһые элирхэйлэн харуулна гэжэ тобшолоо хэхэдэ огто буруу болохогүй хаш.

Тоосоото үедэ парткомой, бүхы партийна организациин, коммунистнуудай хэһэн бүтээһэн хэрэг үйлэ яһала ехэ. Энэ жэлдэ яһала һайнаар таряан ургаа, гүрэндэ ороохо тушаалгаар хоёр түсэб дүүргэгдээ. Хүрэнгын үрэһэн бардамаар хаагдаа, малда эдюулхэ ороохоншье өлбэг.

Гэбэшье ниитынгээ адууһа малда бардам хүрэхэ үбһэн абтанагүй, сабшалан ёһоор уһалагданагүй, үтэгжүүлэгдэнэгүй. Боро голой уһалууриин системэ барилга үшөөл унжагайрһаар. Энэ шухала хүдэлмэриие дааһан хүн гэжэ баһа байдаг. Тэрэнь коммунист А. Ш. Бубеев болоно. Мелиоратор тушаал даажа ябаад, өнэ коммунист юундэ итэрээ шүүмжэлүүлхэ болоноб? Имагтал партийна болон гүрэнэй журамые хүндэлдэггүй, харин тэрэниие хазагайруулдаг дээрэһээ иимэ юумэн ушарна бшуу.

Хэрбээ түрүү зэргэдэ ябаха, эрхим жэшээнэй журамтай байха гэһэн уялгата эрилтые коммунист бүхэнэй харюусалгатайгаар дүүргэжэ байдаг һаань, ондоохон лэ байха һэн. Коммунист Ц. Н. Базаров үбһэ хуряалгын үедэ звено даажа ябаа. Дааһан хэрэгтээ тон харюусалгатайгаар, зөөн ёһоор хандажа хүдэлһэнэй ашаар 1600 центнерэй орондо (даабаринь), 3300 центнер үбһэ сабшажа колхоздоо тушаагаа бшуу. Харин тиихэдэнь адли эрхэ байдалда зэргэлжэ ябаад хүдэлһэн звенонууд даабаряа холо дүүргээгүй байха юм. Тиимэ звеное коммунист хүн даажа ябаһан нэрэтэй. Тэдэнэй нэрые дурдаха болоо һаа, нүхэд Абидуев, Эрдынеев гэжэ эндэ тэмдэглэе.

Партийна журамда таарахагүй ябадал колхозой хүтэлбэрилхы тушаалтадайшье зүгһөө үзэгдэнэ. Жэшээнь, Уланай бригадые коммунист Б. Н. Эрдынеев хүтэлбэрилдэг юм. Коммунистын ударидалаг коллективэй байдал бирагүйхэн. Шэнэ табан жэлэй түрүүшын жэлэй түсэб алишье талаараа таһалдалда оронхой. Малай үбэлжэлгэдэ тон муугаар бэлдээ. Малынь оройдоол 55 процент тэжээлээр хангагданхай. Эхэ мал ороондо оруулха түсэб мүн лэ дүүргэгдээгүй. Иимэ байдал хойто жэлэй хэрэг үйлэдэ муугаар нүлөөлхэ байһаниинь элитэ.

Партийна организациин, колхозой правлениин үзүүлһэн ехэ этигэл найдабариие иимэ хангалтагүйгөөр харюулжа байһан коммунист тушаа парткомой ямаршье тобшолол хэдэггүйнь баһа гайхалтай. Журамгүй нэгэнэй гэмһээ боложо, бүхэли бригадын ажал хүдэлмэриин гээгдэлдэ орожо байхадань миин хараад һуултай бэшэ гэжэ хэлэмээр. Энэ жэшээ коммунистнуудай партийна журамые шангадхаха тушаа парткомой анхаралаа һулаар хандуулдаг байһые гэршэлнэ.

Тоосоото һунгалтын суглаанай эхилхэ сагай унжагайрһан ушар, хоёр коммунистнуудай суглаанай үедэ архидаһан баримтаһаа захалаад, албан хэрэгтээ, даажа ябаһан ажалдаа харюусалгагүйгөөр хандадаг журамгүй ябадал колхозой парторганизациин, тэрэнэй комитедэй хүдэлмэридэхи ехэ дутагдал мүн болоно. Энэ талаар парткомой секретарь нүхэр Гатапов тон һулаар хүдэлөө.

— Механизаторнуудай хүдэлжэ байһан газарта нүхэр Гатаповай ерээд ябахыень, ажал хэрэгээрнай һонирхожо байхыень бидэ огто харагшагүйбди,—гэжэ тракторно-таряан ажалай бригадые ударидагша нүхэр Лубсанов суглаан дээрэ эрид шүүмжэлээ.

Партийна журам хатуужуулха, коммунистнуудай харюусалга дээшэлүүлхэ тухай хөөрэлдөөн тоосоото суглаан дээрэ болоогүй гэхын аргагүй. Энээн тушаа үгэ хэлэһэн коммунистнууд яһала тоггоо. Гэбэшье үшөөл һанаһандаа хүрөөгүй, партийна журам бэхижүүлгэ тушаа халирхайшаг хөөрэлдөөн болоо. Шэнэ партком энэ асуудалда анхаралаа бүришье һаа хурса һоноороор табиха бэзэ.

Г. БАДМАЕВ,
КПСС-эй Баргажанай райкомой гэшүүн.

«Томь-Усинский 7/8» гэжэ нүүрһэнэй карьер Кузнецкэ шулуу нүүрһэнэй бассейнэй эгээн лэ хүсэтэй, ехээр оньһожоруулагдаһан карьернүүдэй нэгэн юм. Энэ табан жэлэй эсэс хүрэтэр эндэ сүүдхэ бүхэндэ 16 мянган тон но хүрэтэр нүүрһэн нээмэл аргаар малтан абтаха байна. Зураг дээрэ: «ЭКГ-8-И» гэжэ экскаваторай экипаж дүрбэдэхи участогта нүүрһэ нээхэдэ гараһан шорой автомашинануудта ашажа байна.

ТАСС-эй фотохронико.

ГУРБАН АСУУДАЛ

ОЛОН ЖЭЛДЭ луговодоор хүдэлжэ байгаашьегүй һаа, сабшалан һайжаруулха тухай өөрынгөө һанамжые хэлэхэ байнаб. Би республикын түрүү луговодуудай статьянуудые газетэдэ уншадаг һэмби. Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой луговодууд республика доторoo һайн үүсхэл гаргажа, сабшалан һайжаруулха талаар өөһэдынгөө дүй дүршэлые хөөрэжэ, ажал хүдэлмэридэмнай ехэ туһаламжа хүргэһэн байгаа.

Энээнтэй дашарамдан хэдэн асуудалда тогтохоёо һанагшаб.

НЭГЭДЭХИ АСУУДАЛ. Урдань хоёр-гурбан жэлэй саада тээ ямар байгша һэм даа — нютагаймнай зон һайса мэдэдэг гээшэ. Үбһэ ногоо һайнаар ургадаг сабшаламнай жэл бүхэн һайжаруулагдангүй муудаһан, шугы бургааһанда дарагдаһан байна бшуу. Энээниие харахадашье эли. Үни хада би Шэбэр гэжэ газарта багадаа байгша һэм. Голой хажуугаар бургааһан байгаагүй, үбһэ ногоо һайнтай сабшалан эндэмнай байдаг байгаа. Теэд мүнөө ямар болооб? Жэл бүри горхоной захаархи үбһэн сабшагдангүй орхигдоһоор, тэндэнь бургааһан ургажа эхилһэн байна. Мүнөө энэ буусамнай шэбэр бургааһанда дарагдаад байгша. Би гайхагшаб: ямаршье шугы бургааһагүй газар аад, урдань юундэ иигэжэ нэрлэгдэһэн байгаа юм, мүнөө яахадаа үбһэнэй орондо бургааһан ургашаба гээшэб!

Сабшаланшье хадаа адууһа малдал адли харууһа хэрэгтэй байдаг ха юм. Малые хаража байгаагүйдэ, заяандаашье үдэхэгүй, тэрээн шэнги сабшалангай газарые баһал элдэжэ, хэрэгтэй сагтань уһалжа, үтэгжүүлжэ, сэбэрлэжэ байгаагүйдэ үбһэн хаанаһаа абтахаб даа. Хэндэшье ойлгосотой. Гол горхоной урдажа байхада, хэзээдэшье бургааһан үндэһэлжэ байгша. Урдань техникэ зэмсэгэй үсөөн байхада, үбһэ ногоон гараар сабшагдадаг байгаа. Булан тохой газарнууд орхигдоо аал? Үгы. Уһанай эрьеэр адхашье үбһэнэй гараха байбалынь, шадал соогоол сабшагша, гараараа тармажа байгаад абагша бэлэйбди. Тиигэжэ байхадамнай үндэһэлжэ байһан бишыхан бургааһанууд хажуурай эридэ орожо, таһа сабшагдадаг байгаа. Сабшалан ходоол сэбэр байгша һэн. Мүнөө юуб даа, техникэдээ найдаад, гарай ажал хэхэ хүн үсөөн болонхой. Тиигээд лэ он жэл үнгэржэл байна. Хамаг сабшаламнай шугы бургааһанда дараглана. Тоолоо хада, манай Ноёхондо нилээд олон гектар сабшалан хороһон байха.

Шугы бургааһа сэбэрлэхэ, сабшалангаа үргэдхэхэ гэжэ хэлсэгдэжэл байдаг. Теэд хэһэн юумэмнай ээлтэй. Ехээр хүсэлэгдэнэгүй ха юм. Һүүлшын гурбан жэл соо хэгдэһэн юумые харахада багахан. Манай отделенидэ 10 гектар газарта бульдозероор шугы түнхигдөө һэн. Энээнһээмнай бага лай хубилалта болоогүй. Бургааһан гээшэмнай һалаа мушэрнүүдэйнгээ хяаража һандараашье һаа, үндэһэтэйл байһан сагтаа ургажал байдаг гээшэ. Бургааһые миил юрын аргаар үгы хэхэнь бэрхэтэй. Би ондоо нютагуудта юунэй хэгдэжэ байһые дуулажа, шагнажашье байдагби. Тэрэниие гербицидээр дууһан һалгана бшуу. Мүноомнай луговодуудта хими туһалжа байна. Энэнь һайшаалтай. Минии һанахада манай колхоз энэ аргые һайнаар хэрэглэхэ ёһотой һэн. Мүнгэ зөөриин гаргашые абаад үзэбэл, хоро сасажа бургааһые хатаахада хэзээдэшье хямда болохо шэнги. Арбан гектарай бургааһа бульдозероор түнхэюулхэдэ хэды мүнгэ зөөри гараха байнаб? Ехэхэн ааб даа. Теэд тиигэжэ байнхаар, энэ мүнгөөрөө гербицид абаа һаамнай ашагтай бэшэ гү? Иигэжэ бодогдохоор.

ХОЁРДОХИ АСУУДАЛ. Сабшалан уһалалга, үтэгжүүлгэ тухай хөөрэебди. Үбһэ ногоо ургуулха гээ һаа, сабшалангай газарые уһалха, үтэгжүүлхэ хэрэгтэй. Тэрээнгүйгөөр хаанаһаа малда тэжээл абтахаб. Ганса манай нютагта иимэ хүдэлмэри ябуулагдаха ёһотой бэшэ ха юм. Шагнажа, һурагшалжа байхадамни, ондоошье аймагуудай колхоз, совхозууд сабшалан дээрэһээнь бага үбһэ хуряадаг байна. Тиигээд энээн тушаа юун хэлэгдэхэ байнаб? Манай Сэлэнгын аймагай зарим ажахынууд сабшалан багатай байжа, бага үбһэ хуряажа абадаг бэшэ, харин тэрэнээ олон жэлэй туршада орхижорхиһон дээрэһээ үбһэ ногоо ургуулжа шадахаяа болишонхой гэхэ байнаб. Иигэжэ хэлээ һаа хэншье арсахагүй байха. Тиимэл гүб даа, ямаршье һайн сабшалангые таба, арбан жэлэй туршада мүртэйгөөр уһалангүй, үтэгжүүлэнгүй орхижорхиходо юун бирагдахаб! Иимэ ябадал манайшье колхоздо үзэгдэжэ, харин һүүлшын нэгэ хоёр жэлэй туршада луговодуудай ажал тушаа бага зэргэ хүдэлмэри ябуулагдажа эхилэнхэй.

Байгша ондо би 150 гектар сабшалан даажа байгаа һэмби. Тэрэнээ һайнаар уһалжа, үтэгжүүлжэ, баян ургаса абахын түлөө оролдогдоошье гээшэ. Нёдондо үбэл тошон халяажа, нилээл ехэ мүльһэ хүргэһэн байгаабди. Энээниие ехэ һайн байгаа гэжэ һанагшаб. Лахадааб гэбэл, манай нютагта саг үргэлжэдөөл хүдэлжэ байдаг луговодуудай байгаагүйдэ тошон халяажа абтадаггүй гээшэ. Энэ ушарта үбһэн гандана. Илангаяа июнь һарада бороогүй байбал, сабшалан дээрэһээ ехэ үбһэ абахань найдамгүй болошодог. Теэдшье аргагүй юм ааб даа. Июль һарын һүүлээр үбһэндэ орогдодог гээшэ. Тиигээд май, июнь һаранuудта сабшалангай уһалагдажа абтаагүй хада ногоон үндэр болохогүй бшуу. Иимэл байдалда орохогүйн тулада нёдондо хэдэн зуугаад кубометр мүльһэ хүргэжэ, даадаг сабшалангаа хоёр дахин уһалһан байнаб.

Тэрэнэй аша үрэшье эли һэн. 150 гектар сабшалангһаамни 2100 центнер үбһэн хуряагдаа гэхэ гү, али гектар бүриин дунда зэргээр 14 центнер ургаса хуряагдаа. Бодоходошни үшөөл яһала гээшэ. Уһалагдаагүй һаа, оройдоошье гандашаха, мүнөө жэлдэ сабшагдаһан үбһэнэйнгөө хахадшье хубине суглуулжа шадахагүй һэмди. Энээнһээ харахада, уһан гээшэмнай ямар ехээр нүлөөлхэ байнаб! Уламжалан хөөрэхэ болоо һаа, сабшалан уһалхын хажуугаар үтэгжүүлгэ хэрэглээ хада бүришье һайн байха һэн. Республикымнай түрүү луговодууд мүнөө наг шэбхэ горитой зөөдэг болонхой. Тиигээд гектар бүриһөө 20 центнер үбһэ хуряана. Эды ургаса абаһан ажахынуудшье бии ха юм. Сабшалан уһалагдахын хажуугаар наг шэбхэ гаргагдажа байгаа хада үбһэн ургангүй яахаб даа.

Тиигэбэшье энэ хүдэлмэри манай колхоздо ямараар эмхидхэгдэнэб? Би гурбан жэлдэ луговодоор хүдэлэгшэб. Түрүүшын жэлдэ нэгэшье гектар газар үтэгжүүлэгдээгүй һэн. Гансал уһалһанай хүсөөр зарим участогуудһаа гектарай арбаад центнер ургаса хуряагаабди. Уһалаагүй һаамнай 4—5 центнерһээ дээшэ гарахагүй байгаа. Хоёрдохи жэлээ ажаллахадаа, 20-ёод гектар газар үтэгжүүлээбди. Гурбадахи жэлдэнь арбан гектарта наг шэбхэ зөөгдэжэ тараагдаа. Хамталан хэлээ хада, гурбан жэлдэ минии даадаг сабшалангай гушан гектартань наг шэбхэ зөөгдэһэн байна. Энэ гушан гектарни үбһэнэйнгөө талаар ашаяа харюулхашье байха. Теэд жэлдээ арбаад гектарта наг шэбхэ зөөжэ хэр холо ошохо байнабибди? Иигэжэ һанахадшни, ойро һаядаашье ажалаа хизаарлахагүй болонобди.

Сабшалан дээрэ наг шэбхэ зөөхэ хүдэлмэри үшөөл хүсэлэгдэнэгүй гэхэ байнаб. Энэ хүдэлмэриие намарһаа эхилхэдэ болохо. Юуб гэбэл, хуушан шэбхые энэ үедэ сабшалан дээрэ гаргажа тараахада хамаагүй байдаг. Үбэлдөөшье саг үргэлжэдөө хүдэлдэг звенонуудые табихада болохо. Би хөөрэжэ байхадаа, луговодуудай ажал хүдэлмэри оройдоошье анхарагданагүй гэхээ һананагүйб. Сабшалан дээрэ наг шэбхэ гаргагдадагшье, тиигээд һанаһанда хүрэгдэнэгүй, үшөөл бага гээшэ. Хүсээ табяа һаа, ойрын 2—3 жэлдэ манай колхоз хэдэн зуугаад гектарта наг шэбхэ зөөжэ сабшалангаа һайжаруулха аргатай. Энээн тухай колхозой правлениин, хүтэлбэрилэгшэдэй зүгһөө бодогдохоор болоо.

ГУРБАДАХИ АСУУДАЛ. Луговодуудай ажалые ямараар эмхидхээ һаа зохихо байнаб? Энээн тушаа хэлэебди. Түрүү ажахынуудта хэдэн хүнһөө бүридэһэн тусхай звенонууд ажалладаг гээшэ. Хэрбээ иимэ звенонууд манай колхоздо эмхидхэгдээд, саг үргэлжэдөө хүдэлдэг байгаа һаа, сабшалан һайжаруулха талаар аргагүй ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ һэн. Луговодуудай хэхэ юумэн ехэ ааб даа. Сабшалангай хуряагдажа дүүрэһэнэй удаа ерэхэ жэлдэ хайшан гээд үбһэ ногоо ехээр ургуулхаяа бодохо ушартай. Хүйтэнэй оротор һубаг ханаабуул сэбэрлэгдэхээр. Манай нютагта уһалууриин томо системэнүүд үгышье һаа, жэжэ гол горхонуудай уһые олон тээшэнь һубагаар урадхуулха арга байна. Үбэлдөө болохо газартань тошон ехээр халяажа байбал, хэдэн зуугаад гектар сабшалан уһалагдаха аргатай. Энэ талые мүнөөнһөө хаража үзэхэ хэрэг гарана. Мүнөө ажахыдамнай луговодуудай звено оройдоо үгы бэшэ. Теэд байгаашье һаань, тэдэнэй дунда бага хүдэлмэри ябуулагдана. Өөрөө ударидажа юумэ бүтээхэ аргагүй байдаг. Машина зэмсэг тэдэнэй гарта үгтэнэгүй.

Тиихэдэ луговодуудта хэһэн ажалайнь түлөө ямар түлөөһэн тогтоогдонхой юм — мэдэхын аргагүй байгша. Заримандаа хэды ехэ ажал хэжэ ябахаш, тэрэмнай булта тэмдэглэгдэдэг юм гү, али үгы гү! Ходол шалгажа байхань баһал бэрхэтэй. Энээн тушаа гүримшуулагдахаар яһала юумэн бии гэжэ һанагдагша. Луговодуудта анхарал багаар табидаг ушарые бодожо үзөө һаа, колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй сабшалан һайжаруулха хэрэгтэ һаналаа табидаггүйнь элирнэ. Аймагай үйлэдбэриин управлениһээшье бага туһаламжа хүргэгдэнэ. Би энэ управлениин начальник нүхэр Тенетовтэй нэгэтэ уулзаа һэмби. Шугы бургааһа сэбэрлэхэ, гербицид хоро сасажа үгы хэхэ тухай хөөрэлдөөн гарахада, манда туһаламжа хүргэхэбди, ядахадаашье гараар хоро сасаха хэрэгсэл үгэхэбди гэжэ найдуулаад, хэмжээ абаагүй.

Энээнтэй хамта үшөө юу хэлэлтэйб гэбэл, сабшалан һайжаруулха хэрэгтэ аммиагай уһан ехэ туһатай. Энэмнай колхоздо багаар абтана. Наг шэбхэ багаар зөөжэ сабшаландаа тараагаашье һаа, аммиагай уһа горитой хэрэглэхэ арга байха бшуу. Бидэнэр нёдондо 17 гектар газарта туршажа үзөө һэмди. Тиигэхэдэмнай ургасань ондоо байгаа. Уһалагдаһан, үтэгжүүлэгдэһэн участогһаа гектарай арба гаран центнер үбһэ абахада, аммиагай уһа оруулагдаһан газарһаа 20—21 центнер ургаса хуряагдаһан байна.

Минии хөөрэхэ ушар иигээд дүүрэбэ. Хэрбээ манай колхоздо луговодуудай ажал һайнаар эмхидхэгдэбэл, сабшалан дээрэһээ мүнөөнэйхиһөө бүри ехэ үбһэ абаха аргатай. Тиигэбэл ойрын жэлнүүдтэ ниитынгээ малда мүнөөнэйхиһөө бүри ехэ үбһэ бэлдэхэ аргатай болохо байнабди.

Д. ЦОКТОЕВ,
Сэлэнгын XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой луговод.

Т. ГАРМАЕВ,
манай корр.

Политическэ һуралсал

ЭДЭБХИТЭДЭЙ ХЭШЭЭЛ ЭХИЛЭЭ

Хориин аймагай бүхы партийна организацинуудта политическэ һуралсалай шэнэ жэл саг болзор соогоо эхилжэ, сүлөөгүйхэн ... оробо гээшэ. Энэ һуралсал... коммунистнуудай, мүн хүтэл... рилхы тушаалтай партийна... нүхэдэй олонхинь хабаадана. ...гөөр политическэ мэдэрэлээ ... шэлүүлхын тулада бэеэ даал... һурадаг, тэрэшэлэн пропаганд... гаар хүдэлдэг хүнүүд баһал ... шуу.

Ушар иимэһээ партийна ... һургуули дүүргээгүй совхоз... дай, промышленна предприя... нуудай болон эмхи зургаануу... хүтэлбэрилэгшэдэй, главна мэр... жэлтэдэй, тэрэшэлэн парком... секретарьнарай политическэ ... зэрэлые дээшэлүүлхэ зорил... партиин Хориин райком үнгэр... һуралсалай жэлдэ партийно-... хын эдэбхитэдэй аймагай һург... ли эмхидхэһэн байгаа. Тэрэ һ... гуулиин һурагшад хадаа парт... на дээдэ заочно һургуулиин ... граммаар КПСС-эй түүхэ, поли... ческэ экономи, философи, ... лэдбэриин экономико болон ... гоя шу ала эрдэм мэдэрэл шу... жа гараха юм. Энэ һургуули ... бэн жэлэй туршада үргэлж... зэргэтэй. Тус һуралсалда ... шахуу хүн хабаадуулагдана.

Политическэ һуралсалай ... жэлэй эхилхэтэй зэргэ энэ һ... гуулииншье хэшээл мүн лэ ... халба. Хоёрдохи жэлэйнь түр... шын хэшээл ноябриин эхээр ... гэржэ, программаар харааг... һан ээлжээтэ темэнүүдээр лек... нүүдые шагнаба. «Большев... дэй парти хадаа Агууехэ Окт... риин социалис революциие ... ридагша ба эмхидхэгшэ мүн ... һэн темээр КПСС-эй райком... гэдэхи секретарь нүхэр ... газарай рентэ, хүдөө ажахы... питализмын хүгжэлгэ тухай ... тиин райкомой секретарь нү... Гумпылов гэгшэд лекци ун... Диалектическэ материали... «Шэнэ Үдэ» газетын ред... нүхэр Хандархаевай лекци ... наба.

Ноябриин һүүлээр болохо ... шээл дээрэ энэ уншагдаһан т... нүүдээр семинар болохо юм. ... дэ һурагшадай гараһан матер... нуудаа хэр зэргэ шудалһа... элирхэйлэгдэхэ ёһотой. Иимэ ... ралсал һара бүхэнэй эсэс ба... 6—8 часай туршада эмхидх... хэ байна.

Марксизм-ленинизмын үнд... сурталые гүн гүнзэгыгөөр ... тийно-ажахын эдэбхитэдэй ... далха хэрэгтэ иимэ һургуул... туһатай байна гэжэ эндэ һ... шад нэгэн һаналтайгаар мэд... нэд.

Манай корр.

Буряадай АССР-эй арадай хиналтын комитедтэ

КОЛХОЗ БОЛОН СОВХОЗУУДЫЕ ҮРЭҺЭ ХҮРЭНГӨӨР ХАНГАХА ТУШАА ХАРЮУСАЛГА ТУХАЙ

Арадай хиналтын областной комитедэй шалгажа үзэхэдэ, «Колхоз болон совхозуудые үрэһэ хүрэнгөөр хангаха тушаа харюусалга тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1961 оной январиин 20-ной тогтоолые Хориин аймагай Анаагай совхозой дирекци хангалтагүйгөөр дүүргэжэ байба. Тус совхоз жэлһээ жэлдэ шанаржуулагдаагүй ехэхэн үрэһэ хүрэнгөөр тарилга хэдэг.

1965 ондо таригдаһан 20.9 мянган центнер үрэһэнэй 6,6 мянган центнерынь гэхэ гү, али 31,4 процентнь сэбэрэйнгээ талаар тарилгын шанарта хүргэгдөөгүй. Мүн нэгэдэхи классай үрэһэ хүрэнгэ оройдоошье үгы, харин лэ 13,9 процентнь арайхан лэ хоёрдохи классай байба. Иимэ муу үрэһэ хүрэнгөөр тарилга хэгдэхэдээ, гектар бүриһөө оройдоол 3 центнер хуряагдаа.

Энэ жэлдэ баһал тиимэрхүү. Үрэһэ хүрэнгынь 24,4 процент буртаг муухай байшоо. Совхоз энэ жэлэй таряа тушаалгада хабаадалсаагүй. Хүрэнгын ороoһоор гүрэндэ 13,4 мянган центнерээр үритэһэн аад, тэрээнэйнгээ 3 мянган центнерыень бусаагаа.

1965 ондо дурсагдаһан совхоз 601,7 мянган түхэригэй гарзада оронхой. Мүнөөшье жэлдэ, урид бүридхэжэ үзэһэнэй ёһоор, олзогүй зандаа үлэхэнь; үрэһэ хүрэнгэ үйлэдбэрилхэ ажахы болгогдобошье, айхабтар нозог нобшо ябадал гаргана. Октябриин 25-най байдалаар 20500 центнерэй оройдоол 4100 центнерынь сэбэрлэгдэнхэй.

Совхозой үрэһэ хүрэнгэ үйлэдбэрилхэ дүрбэдэхи отделениин тоог дээрэ 12 мянга гаран центнер үрэһэнэй таряан хэбтэжэ байна. Тэрээнэй зариманиинь шанараа мууданхай, малда гэшхүүлэнхэй. Хориин «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй (эрхилэгшэнь нүхэр Базаржапов), мүн совхозой дирекциин гэмээр ороохо таряа сэбэрлэхэ оньһожоруулагдаһан пункт мүнөө хүрэтэр ашаглалгада оруулагданагүй.

Энэ хадаа ниитынгээ ажахые үрэһэ хүрэнгөөр хангаха тушаа совхозой директор нүхэр Бородинай, совхозой ахалагша агроном нүхэр Осиповой харюусалгагүйгөөр хандаһанай хойшолон болоно. Тэрэшэлэн энээн тушаа Хориин үйлэдбэриин управлени (нүхэд Рандин, Андреев) мүртэй анхарал табяагүй. Аймаг дотор октябриин 25-най байдалаар үрэһэ хүрэнгынь оройдоол 45,8 процент сэбэрлэгдэнхэй.

Иимэ нозог нобшо байдалай тохёолдоһоной түлөө Анаагай совхозой директор нүхэр Бородинда, совхозой ахалагша агроном нүхэр Осиповто выговор соносхогдобо. Дурсагдаһан совхоздо, бусадшье ажахынуудта ороохо таряа сэбэрлэхэ пунктнуудые ашаглалгада оруулха талаар харюусалгагүй ябадал гаргаһанайнь түлөө Хориин «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй эрхилэгшэ нүхэр Базаржаповта выговор соносхогдобо.

Совхозой 4-дэхи отделениин тоог дээрэ ороохо таряа гутааһан, малда гэшхүүлһэн хүнүүдые харюусалгада хабаадуулха тухай арадай хиналтын аймагай комитедтэ эрилтэ табигдаба.

Тэрэшэлэн аймагайнгаа бүхы ажахынуудта үрэһэ хүрэнгэ саг болзор соонь бэлэдхэхые Хориин үйлэдбэриин управлени уялгалагдаба.

БАЯСАМА МЭДЭЭСЭЛ

Баясама үшөө нэгэ мэдээсэл һайндэрэй урдахана абтаба. Улаан-Үдын дистанциин коллектив байгша оной 3-дахи кварталай дүнгөөр түмэр замшадай дунда түрүүлжэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугта хүртэбэ.

Дистанциин зам харууһалагшад даабаряа ходо үлүүлэн дүүргэдэг, линиеэ һайнаар харууһалжа байдаг юм. Тэдэнэр жэлэй эхинһээ хойшо түсэбһөө гадуур 44 мянга гаран түхэригэй алмалта хэһэн байна. Нүхэд М. Е. Вишняков, А. С. Скачок гэгшэдэй даадаг бригаданууд, зам харууһалагшад П. П. Голубенко, Т. С. Лебедев, И. М. Рупашев болон бусад ажалаа һайн мэдэдэг, дүршэлтэй нүхэд юм.

ШЭНЭ ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ: Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикын эрхимүүдэй нэгэн, коммунис ажалай ударник Клавдия Козулина (зүүн гарһаа). Тимлюгэй цемент-шиферэй заводой түрүү машинист Михаил Мертвецов. Энэмнай ажалай үндэр бүтээсэ түйлахатаяа хамта гансал һайн шанартай продукци гаргадаг юм.

А. ИСТОМИНОЙ, Ф. СОРОКИНОЙ фотонууд.

ТУРУУШУУЛ ТОДОРОО

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи кинофикациин управлени, культурын ажалмэрилэгшэдэй профсоюзай обком городой болон хүдөөгэй киносетиин 1966 оной 3-дахи кварталай мүрысөөндэ дүнгүүдые согсолбо. Тус мүрысөөндэ Улаан-Үдын «Прогресс» кинотеатрай коллектив (директорынь нүхэр А. Можаров, профкомойнь түрүүлэгшэ нүхэр Л. И. Очапова) 1-дэхи һуури эзэлжэ, 1-дэ мүнгэн шантай дамжуулгын улаан тугта хүртэбэ. Энэ кварталда «Прогресс» кинотеатрай хүдэлмэрилэгшэд түсэбһөө гадуур 91 мянган хүн зондо кино харуулаа байна.

Хүдөөгэй киносетиин хүдэлмэрилэгшэдэй социалис мүрысөөндэ Мухар-Шэбэрэй киносетиин коллектив (директорынь нүхэр М. Я. Овчинников) түсэбһөө гадуур 54 мянган хүн зондо кино харуулһан байжа, эрхим гэгдэбэ. Мухар-Шэбэрэй киносетиин дирекцидэ 1-дэхи мүнгэн шантай дамжуулгын улаан туг барюулагдаба. Түсэбһөө гадуур 45 мянган хүн зондо кино харуулһан Хоринэй киносетиин коллектив 2-дохи мүнгэн шанда хүртэбэ.

Тэрэшэлэн Түнхэнэй, Ярууны, Яруунын, Тарбагатайн болон Захаминай аймагуудай киносетиин коллективүүдэй ажал хүдэлмэри һайшаагдаба. Хүдөөгэй киномеханигуудай бригаданууд соо үнгэргэгдэһэн социалис мүрысөөндэ Түнхэнэй киносетиин киномеханигай Толтойн коллектив түрүүлбэ.

Д. ГРОССМАН.

ҮШӨӨ НЭГЭ АМЖАЛТА

Шэл бетон хоёроор барилгадаhан һарууд, һайхан байшан-гууд олон городые шэмэглэн гоёно. Һүүлэй үедэ иимэ барилга олоор эрхилэгдэдэг болоо.

Улаан-Үдын түб үйлсэдэ баригдаhан «Прогресс» кинотеатрай байшан хүн бүхэнэй анхарал хандуулдаг. Газаахаа харахада гоё, һайхан, досоогоо һаруул, уужам. Тэрэ манай городто шэл бетон хоёроор баригдаhан түрүүшын байшан. Гэрэй бүхэли хана табигдадаг витринэ шэл аяар Уралай саанаhаа асарагдаа hэн.

Шэлэй заводойхид шэнэ продукци — витринэ шэл һаян үйлэдбэрилжэ эхилээ. Энэ продукци Эхэ оронойнмай шэнэ барилганууда иимэ продукци хэрэгтэй юм. Энээнһээ урда Россин Федерациин оройдоо гурбан предприяти витринэ шэл үйлэдбэрилдэг байгаа. Уралһаа урагшаа, Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй районуудта иимэ продукци бүридэ хэрэгтэй юм.

Витринэ шэл үйлэдбэрилжэ эхилһэн ушар шэлэй заводой бүхы хүдэлмэришэдэй, инженернотехническэ хүдэлмэрилэгшэдэй элдэби үүсхэлэй, ажалай горитой илалта болоно. Шэнэ продукци бүтээлын тула үйлэдбэрэй дүүһан шахуу онһожоруулха, түрү технологи нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй байба.

Шэлэй заводойхидой түйлаһан амжалта ехэ. Иимэ шэл 1967 онһоо үйлэдбэрилжэ эхилхэр хараалагдаһан байгаа. Заводой хүдэлмэрилэгшэд тэрэниие болзорһоонь холо урид үйлэдбэрилжэ үүсхэл гаргаһан юм. Энэ үүсхэлээ болзорһоо бэелүүлхын тула горитой ажал хэгшэ. «Гипростекло» институтай хамта заводой 2-дохи системэ шэнэдхэн байгуулагдаһан, шэнэ продукци бүтээлгын бүхы ажал, гаргаша тодорхойлогдоһон байна. Урдань хэрэглэгдэдэг технологи дүүһан шэнэлэгдээ.

Нухэр А. Н. Юленковой даадаг механизаторнуудай бригада ажалай элдэби үүсхэлэй эрхим жэшээ харуулба. Тэдэнэй шэлэй лентэ отолхо, ябталан табиха, ашаха хүдэлмэри дүүргэхэ техникэ хабсарган табяа. Нүхэр И. М. Громовой бригадын хүдэлмэришэд шэлэй лентэ онһон аргаар отолхо түхеэрэлгэ тодхон табиһан юм. Д. Т. Денисовэй хүтэлбэрилдэг энергетигүүд электро-түхеэрэлгэ, кран-балка, транспортер, тельфер хүдэлгэхэ электролини богони болзор соо толхоо, барижа ашаглалгада тушаагаа. Урдань сонхын шэл үйлэдбэрилдэг машина витринэ шэл үйлэдбэрилхээр шэнэлэн хубилгаха ажалые В. П. Махновой бригада дүүргэжэ шадаһан юм. Нүхэр Ю. Я. Панкинай хүтэлбэрилдэг бригадынхид вакуум-насос, вакуум-провод хабсаргаж табяа.

Заводой коллективэй эбтэй эетэй, эршэтэ ажалынь үрэ дүнгоо харуулба. Шэнэ продукци үйлэдбэрилхэ даабари хараалагдаһан болзорһоо холо урид дүүргэгдэв. Завод түрүүшын 10 мянган дүрбэлжэн метр витринэ шэл үйлэдбэрилжэ, Эхэ орондоо үгэбэ. Энэнь Агүүехэ Октябриин өөн хүндэтгэлдэ шэл үйлэдбэрилэгшэдэй бариһан бэлэг. Жэлэй дүүрэхэдэ үшөө 10 мянган дүрбэлжэн метрэй энэ шухала продукци бүтээгдэхэ.

К. ИСАКОВ,
заводой түсэблэгын таһагай начальник.

«БАЙГАЛ» ЖУРНАЛАЙ ЭЭЛЖЭЭТЭ НОМЕР

Буряадай АССР-эй уран зохёолшодой Холбооной үмэнэһөө гаргагдадаг «Байгал» журналай ээлжээтэ 5-дахи номер буряад хэлэн дээрэ барлагдан, уншагшадта эльгээгдэбэ.

«Вьетнам арадай дулатэ тэмсэл шанабди» гэһэн уряа доро Вьетнамай поэдүүдэй шүлэгүүдые журнал нэгэдбэ.

«Газар—манай баялиг» гэжэ журналист Т. Башнуевай статья хэблэн дээрэ ногоо ехээр урагшалһан түүхэ анхарал хандуулха. «Энэрхы сэдьхэл» гэжэ Ц. Д. Дондокэвай расскаа, «Хоёр хубисхалай хоорондо» гэжэ Ц. Дамдинжаповай Октябриин 50 жэлэй ойдо зорюулагдаһан материал, «Намаг соогуур» гэжэ И. Калашниковай туужа, парти тухай буряад арадай онһон үгэнүүдые номерой түрүүшын хуудаһануудта уншанабди.

«Сэнхир алас» гэһэн А. Жамбалдоржиевай романай үргэлжэлэл, «Хубисхалай дулаан соогуур...» гэһэн Африкан Бальбуровай шэнэ журналда горитойхон һуури эзэлнэ.

Шуя-Ханда Базарсадаева гэжэ шэнэ нэрэтэй танилсанабди. Эндэ тэрэ басаганай бэшэһэн хэдэн шүлэг толилогдоо.

«Агын талада» гэһэн Агын буряадай национальна округой культурын таһагые даагша, РСФСР-эй культурын габьяата хүдэлмэрилэгшэ, Ж. Доржиевагай статья дотор тус округой экономико болон соёл культурын бадарал тухай хэлэгдэнэ.

«Түрэл оронойм аялга» гэжэ А. Жамбалоной шүлэг, Хараасгай гэжэ хүүгэдэй булан дотор Ц. Галсановай «Талхан—добын табан дэлгэр» гэһэн шүлэгэл оруулагдаба.

Солбон Ангабаевай, Виктор Вылновыцкиин бэшэһэн расскаазуд, Б. Намсарайн шүлэгүүд, В. Лубсановай «Мушахаада хусадаг нохой», «Энеэдэн» гэжэ шог ёгто долгин номерой һүүлшын хуудаһануудта толилогдоһон байна.

ФРГ. Онсо хуулинуудые бонниско правительствын баталан абаһые буруушааһан митинг Франкфурт-на-Майне городто Рёмербергын талмай дээрэ болоо. Тэрэндэ 20 000 гаран хүн хабаадаһан байна. Зураг дээрэ: митингын үедэ.

АДН-эй—ТАСС-ай фото.

СОВЕТ АРАДАЙ ҮНЭН СЭХЭ ХАНИ

1924 ОНОЙ НОЯБРЬ. Һалхэй дээрхи түрүүшын социалис гүрэнэй байгуулагдаһаар долоодохи жэлэй ойе бүхы дэлхэйн ажалшад тэмдэглээ бэлэй. Энэ алдарта ой холын Хитадай хото болохо Кантондо (Гуанчжоу)—революционер-демократ Сунь Ят-сен түрүүтэй революционно правительствын ниислэл хотодо Москвадал адли нююса бэшээ, баяр баясхалантайгаар тэмдэглэгдэһэн юм.

Сунь Ят-сен

Хэдэн мянган хүдэлмэришэд, солдадууд, һургагшад Кантоной үйлсэдэ гараһан байгаа. Сунь Ят-сен демонстрацида хабаадагшадай урда үгэ хэлэхэдээ Советскэ Союз гэшэ Хитадай эгээл һайн нүхэрынь мүн гэжэ тайлбарилан харуулаа һэн. Октябриин революци Хитадай национальна революцида жэшээ болоно гээд Сунь Ят-сен заахын зуураа, иигэжэ хэлээ бэлэй: «ородой революциин илалта, империалис нолитикаһаа арсалга хүн түрэлтэнэй түүхэ соо үзэгдөөгүй ушар мүн. Тиимэһээ ородой революциин илаһанай ашаар Хитадта шэнэ жабайдал эхилбэ гэшэ».

Хитадай хуби заяанда Октябриин революциин шиидхэлы нүлөөтэй байһыень; СССР-тэй нягта холбоо барилса тогтоохо шухала байһыень ойлготорой Сунь Ят-сен буржуазно революциин хүдэлөөнүүдтэ олон удаан жэлнүүдтэ хабаадалсаа.

Сунь Ят-сен 1866 оной ноябриин 12-то үгытэй тариашанай булэдэ түрэһэн юм. Хариин колонизаторнуудай, Маньжурай зонхилогшодто хитад арадай хайра гамгүйгөөр дарлагдадаг байһыень үхибүүн, эдир наһандаа һайса харһан Сунь Ят-сен олонитэ арадай байра байдал һайжаруулһада ами наһаяа зорюулхаб гэжэ үшөө тиихэдэ шиидэһэн байгаа. Анха түрүүн врач болохо гэжэ шиидэжэ, медицина шудалжа байтараа, орон соохи байдалаа үндэһөөрнь хубилгаха хүнүүд Хитадта иланга ехээр хэрэгтэй болоод байна гэжэ мэдэрээд, Сунь Ят-сен революциин тэмсэлдэ замда ороо бэлэй.

Сунь Ят-сенэй хүтэлбэрэзэр Хитадта буржуазна революционно түрүүшын эмхинүүд—«Хитадые һэргээн бодхооxо холбоон» (1894 он), «Хитадай нэгэдмэл революционно холбоон» (1905 он) эмхидхэгдэһэн һэн. Маньжурай засаг унагааха, демократическэ республика тогтоохо, газар эдлэлгын эрхэ адлидхаха гэжэ мэтэ тэрэ үедөө тааралдама түрүү үзэл бодолой программа Сунь Ят-сенэй дэбжүүлһэн юм. Тэрэ программа бэелүүлхын тула Сунь Ят-сен өөрынгөө эмхинүүдэй зэбсэгтэ хэдэн дахин зэбсэгтэ восстаниида бодхоогоо бэлэй. Тэдэ бүхы восстанинүүдынь элдэб шалтагаанһаа урагшагүйдэдэг байһан юм. Яахадаабэ гэхэдэ Сунь Ят-сен империализмда эсэргүү уряанудые дэбжүүлээгүй, урган нииитэ арадые тэмсэлдэ хабаадуулхада айдаг байгаа.Хитадай национальна буржуази хоёр ондоо һанал баримталдаг байгаа.

Хитадта 1911 оной болоһон революци хаанай засаг унагааһан юм. Сунь Ят-сен Хитадай Республикын саг зуурын президент болоһон байгаа, гэбэшье уланшэгүй дотоодын хархисүүдэй, империалис оронуудай бадалгаата орожо, тэдэнэй зараса Юань Шикай гэгшэдэ засагаа үгэхэ баатай болоо һэн. Сунь Ят-сен революциин илагдаһанай һүүлээр Хитадта империализмын бэелүүлдэг колониальна политикые олоной дунда ехэ шангаар шүүмжэлдэг байгаа. Орон дотороо революционно хүдэлөөнөөр бууража эхилхэдэ Сунь Ят-сен политическэ шэнэ, тодорхой программа дэбжүүлхэ эрхэгүй байжа, мухардалгада орооһон байгаа. Россида Октябриин революциин илаһанай һүүлээр лэ иимэ бэрхэшээлтэй байдалһаа гараһан юм.

Хитадай национальна бэеэ даанхай байдалые хашажа хабшажа байһан тэгшэ бэшэ хэлсээнүүдые арсаад, бүхы дэлхэйн дарлагдаһан арадуудтай хани барисаха, харилсаа холбоо байгуулха гол хуули ёһо дэбжүүлһэн залуу Соведүүдэй оронхой политика, Хитадта революционно хүдэлөөнэй дэгжэрэлгэ, Коммунис парти түрүүтэй Хитадай хүдэлмэришэн ангиин политическэ тэмсэлдэ жэргэлсээ Сунь Ят-сенэй үзэл бодолые үндэһөөрнь хубилгаба. Сунь Ят-сен 1918 оной зун В. И. Ленинэдэ эльгээһэн телеграмма соо Октябриин революциие амаршалаа һэн. Ородой революционнуудай ажалшадые сулоолхэ, баатар бэхи эб найрамдал тогтоохо гэһэн нэгэн ниитэ зорилготой юм гэжэ тэрэ бэшээ һэн.

Сунь Ят-сен зохёолнуудые бэшэхэдээ, мүн болото ажалдаашье Совет Россин дүй дүршэл хэрэглэдэг, үзэл бодолтоние урьалдаг байгаа һэн. Гоминданай партиин гэшүүдэй үмэнэ 1923 оной декабрьда үгэ хэлэхэдээ Сунь Ят-сен иигэжэ мэдүүлээ бэлэй: «Бидэнэр Россин арга методдэй, эмхидхэлэйнь, партиин гэшүүдые бэлдэжэ дүршэлтэйнь танилсаха зэргэтэйбди, эгээл тиигэжэ байгаа бидэнэр илалта туйлаха бэлһанда найданабди... Ородой революционно партиин олонхи хүтэлбэрилэгшэдынь ехэ эрдэмтэй байһанһаа гадна һайн һайхан үзэл бодол баримталаа... Ород хүнүүд ехэ дэлисэтэй, ехэ юумэ мэдэдэг зоннууд мүн, тиимэһээ тэдэнэр зүб шугам хараалжа шадаа. Хэрбээ бидэнэр революцида амжалтатайгаар түгэсхэхэ гээ һаа тэдэнэрһээ һургаал абаха зэргэтэйбди».

Октябриин революциин, Совет Россин дүй дүршэл тоодоггүй гоминданай партиин ажал ябуулагшадые харюусалгатай тушаалнуудта табижа, болохогүй гэжэ Сунь Ят-сен тоолодог байгаа. 1924 оной Октябрьда бэшэһэн нэгэ бэшэг соогоо тэрэ иигэжэ заагаа һэн: «Россин дүй дүршэл шудалангүйгөөр революци хүгжөөхын аргагүй юм, энэ дүй дүршэл шудалһанай хэрэгтэй гэжэ Ху Ханминь тоолоно, тиимэһээ тэрээниие революционно комитедтэ оруулһанай хэрэггүй гэжэ ха, тиигэбэл ажал хэрэгнэй урагшатайгаар дэбжэхэ байха... Ван Цзин-вэй оролой революциие мүн лэ тоонотгүй, тиимэһээ тэрээниие комитедтэ мүн лэ оруулжа болохогүй. Хэрбээ Россиһаа һургаал абаагүй һаамнай революциин түлөө манай партиин саашанхи тэмсэл ашаг үрэ туйлахагүй байха».

СССР-тэй, Хитадай Коммунис партитай холбоо барисаа байгуулха хүдэлмэришэд, тариашадтай тушээлжэ гэһэн политическэ гурбан гол зорилго Сунь Ят-сен 1923 ондо дэбжүүлһэн бэлэй. Иимэ зорилгонуудые дэбжүүлхэдэ «арадай гурбан эшэ үндэһэн» гэһэн өөрынгөө теориdo ехэ хубилалтануудые оруулһан юм, тиихэдээ Советскэ Союзтай харилсан ажалдагаа гол анхааралаа хандуулһан. Хитадта империализмын зэзэрхэн зонхилологдо эсэргүүсэн эрид шууд тэмсэхэ шухала байһан тухай заабаряа бүри тобшо тодорхой болоһон байгаа. Совет Россин зүгһөө туһаламжа, дэмжэлгэ абангүйгөөр империализмда эсэргүү хүдэлөө дэлгэрүүлхын аргагүй юм гэжэ Сунь Ят-сен тоолоһон һэн. «Хитадта зонхилжо байгаа дэлхэйн империализмын нююса бэшээр сэхэ түлалдаха сагерээ,—гэжэ Хитадта байгаа СССР-эй полпред Л. М. Карахан да 1924 оной сентябрьда Сунь Ят-сен бэшээ һэн. Энэ тэмсэлдэмнай туһалыт, хани барисаа байгуулыт гэжэ танай агууехэ оронһоо хандаһаб, танай дэмжэлгэһөөр империализмын шанга абаргаһаа Хитадые сулоолхэдэ, политическэ, экономическэ бээ даанхай байдалаа дахинаа һэргээхэдэмнай туһалха байха».

РКП(б)-гэй ЦК Сунь Ят-сенэй гуйлта хараадаа абажа, гоминданайе шэнэдхэн хубилгаха хүдэлмэридэ хабаадалсахаень политическэ советник М. Бородининие, граждан дайнда суурхаһан баатар В. К. Блюхер түрүүтэй совет сэргэй хүдэлмэрилэгшэдые Кантон эльгээһэн юм. Тэдэнэр Хитадай Арадай-девролюционно армиин сэргэшэдые бэлдэлгэдэнь Сунь Ят-сенэй правительстводэ ехэ туһа хүргэһэн байгаа.

Сунь Ят-сен совет хүнүүдтэй сэхэ барисаатай болоһоной, гадаадын хэрэгүүдэй арадай комиссар Г. В. Чичеринтэй саг үргэлжэ бэшэлдэдэг болоһонойгоо ашаар СССР-эй политикые бүри һайнаар ойлгожо абаһан, Хитадай, Советскэ Союзай хоорондо ехэ дүү ёһоной ниитэ харилсаа байгуулха шухала гэжэ мэдэрһэн юм. Дэлхэйн дээрхи түрүүшын социалис гүрэнэй ехэ амжалтануудые, тэрэнэй гадаадын политикаар Сунь Ят-сен үнэн зүрхэнһөө баясдаг байгаа. Совет оронойнь гадаадын политика «хүсэтэйшүүлэй амыень татаха, хүсэргүйшүүлдэ туһалха, үнэн зүб хэрэгые дэмжэхэ ябадалда зорюулагдаһан» гэжэ тэрэ хэлэһэн юм.

Сунь Ят-сен В. И. Лениние угаа ехээр хүндэлдэг, таларһагдаг байгаа. Ленинэй наһа бараһан тухай мэдээсэл абаһанайгаа һүүлээр гоминданай нэгэдхэн съездын заседани дээрэ 1924 оной январиин 25-да үгэ хэлэхэдээ Сунь Ят-сен иигэжэ мэдүүлээ бэлэй: «Ородой революциин вождь Ленинэй эсэшэ сэрэгүүлгэөөр түмэс нэнэйнь ашаар, хэрэг ажалаа шамдарлажа табижа эмхидхэлэйнь ашаар дэлхэйн дээрэхи революционно хүдэлөөнэй түүхэдэ үзэгдөө дуулдаагүй ехэ илалта, амжалтануудые ородой революци туйлаа. Ленин хадаа революционно илалтануудай агууехэ эмхилэгшэ, революциин гени, гайхамшагта революционер мүн».

Минии агууехэ багша гээшэ гэжэ Владимир Ильичые Сунь Ят-сен нэрлэхэ зуураа, Ленинэй һургаал баримталагты, Советскэ Союзтай улам һайн хани барисаатай, харилсаа холбоотой болоогты гэжэ Хитадай бүхы революционернууды захяа бэлэй.

Сун Ят-сен ажалаа түлэг дундаа ябуулжа, эрхим һанал бодол, түсэбүүдээ бэелүүлжэ байха үедөө, 1925 оной мартын 12-то наһа бараһан юм. Сунь Ят-сен наһа барахынгаа урда тээ СССР-эй ЦИК-тэ бэшэг бэшэхэдээ, СССР Хитад хоёр саг үргэлжын, эбэршэгүй холбоо барисаатай байха бээз, «дэлхэйн дарлагдагши арадуудые сулоолхын түлөө агууехэ тэмсэлдэ хани барисаата хоёр гүрэн гар гараа барилсан илалта тээшэ дабшаха байха» гэжэ найдалаа байһанаа мэдүүлээ һэн.

Сунь Ят-сен буржуазна революционер байһан тулада, иланга политическэ ажал ябуулганайгаа түрүүшын жэлнүүдтэ бэелүүлһэн шэлэгэй зарим теоринуудые, националистическэ хараа бодолнуудые баримталдаг байһан һэн. Тэдэ үзэл бодолнуудыень империалистнууд байн буржуазна идеологууд, Тайваньдахи чанкайшис барлагуудынь хэрэглэхые оролдоно. Буржуазна түүхэшэд болон социологууд Сунь Ят-сенэй Октябриин һүүлэрхи ажал ябуулгыень харааадаа абангүйгөөр тэрэниие «коммунистнуудта эсэргүү хүн болгохые», «Советскэ Союзай дайсан болгохые» оролдоно. Гэдэнэр Сунь Ят-сенэй урдаһаа хэлэһэн һэнгэргүйгөөр хазагайруулна, һүүлэй үедэ хэлэһэн үгэнүүдыень дурданагүй.

Сунь Ят-сен Советскэ Союзай ехэ хани нүхэрынь юм гэжэ Хитадай хүн зон мэдэнэ. Тэрэнэй түрэһөөр 100 жэлэй ойн гуйсэхоо байдаа «улаан харуулнууд» дураасхааһаныь бузарлаа. Хитадай Коммунис партиин хүтэлбэрилэгшэд тэдэнэй хэнэн бүхы ашаые һайшаагаа юм. Нанкинда, Сунь Ят-сенэй мавзолейн байдаг газарта, Кантондо Сунь Ят-сендэ табигдаһан памятнигые һуури һаань абажа хаяад, орондонь Мао Цзэ-дунай статуя табихаяа һэдээ.

Хитад арадай алдарта хүбүүн Сунь Ят-сенние совет хүнүүд ямаршье сагта ехээр хүндэлдэг байһан юм. В. И. Ленинэй тодорхойлһоной ёһоор, «һайн һайхан ябадалтай, эрэлхэг зоригтой энэ революционно демократай» ажабайдал, ажал ябуулга тухай олон тооно баримтануудые манай оронда һайн мэдэхэ юм. Сунь Ят-сенэй экономическэ, политическэ, философско хараа бодолнуудые шэнжэлгэдэ зорюулан олон ном, статьянууд бэшэгдээшье. Сунь Ят-сенэй ажабайдалда, ажал ябуулгада хабатай бүхы материалнууд, СССР-тэ нарин ахар суглуулагдажа, гамтайгаар хадагалагдажа байдаг юм.

Хитадай Коммунис партиин хүтэлбэрилэгшэд мүнөө үедэ манай партида, совет арадта таагүй харша политика ябуулжа байна, иимэ политика баримталагшад Сунь Ят-сенэй захяа заабари тооногүй, марксизм-ленинизмын, пролетарскэ интернационализмын гол хуули ёһонуудые хазагайруулна. Хитадай агуухэ революционер-демократай түрэһөөр 100 жэлэй ойе бүхы дэлхэйн түрүү олонийтэйн сугтаа тэмдэглэжэ байһан совет хүнүүд иигэжэ найдана: Сунь Ят-сенэй захяа заабари хэзээшье мартагдахагүй, ямаршье түбэг, бэрхэшээлэйтэй тохёолдоо һаань СССР-тэй, Хитадай арадуудай хани барисаан улам бэхижэжэ байха, наахадаб гэжэ Сунь Ят-сенэй хоёр арадуудай хани барисаа бэхижүүлхые ехэтэ хүсэдэг байһан юм.

А. ВОЛОХОВА,
түүхын эрдэмэй кандидат.

БКП-гэй IX СЪЕЗДЫЕ УГТУУЛАН

СОФИ, ноябриин 10. (ТАСС). Болгариин Коммунис партиин IX съездын нээгдэхэ хэрэтэр дурбэн удэр үлэбэ. Съездые ехэ, баярлаланта һайндэр болгон угтаха гэжэ Болгариин ажалшад бэлэдэжэ байна. Съездын урда тээхи хабсаргалтай урьдаагүй дүүрэглэлт үлэжэ предприятинуудта, шэнэ барилганууд, кооперативна хозяйствануудые болон гүрэнэй ажахыннуудта гаргагдана. Шэнэ промышленнэ предприятинууд ашаглалгада үгтэһэн тухай, хүдөөгэй ажалшадай ехэ амжалтатай тухай мэдээсэлнүүд оорой бүхы газартуудһаа абтана.

Профсоюзуудай Центральна Соведэй пленум үсэгэлдэр Софида болоо. Болохоёо байгаа съездын хүндэтгэлдэ зорюулан оронойгоо ажалшадай хүдэлмэрилэгшэдэй дэлгэрэнгүй социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые пленум гаргаа, коллективүүдэй үйлэдбэриингөө түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэһэн тухай БКП-гэй ЦК-да элидхэв. Болгариин газар тариалангай арадай союзай (БЗНС) ниислэлэй организациин ехэ зүблөөн болохо, мүн лэ энэ асуудалые зүбшэн хэлсэв. БЗНС-гэй секретарь, НРБ-гэй Арадай суглаанай президиумэй түрүүлэгшэ Георгий Трайков зүблөөн дээрэ үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ онсолон тэмдэглээ. Болгариин Коммунис партиие тойрон нягтаар жагсаһан хамтаралнуудай тариашад болохоёо байгаа съездые шэнэ ехэ амжалтануудаар угтаха байна.

ОАЕ-гэй ассамблейн хүдэлмэри дүүрэбэ

АДИС-АБЕБА, (ТАСС). Африкан нэгэдэлэй организациин гэшүүн оронуудай гүрэн түрые болон правительствануудые толгойлогшонорой ассамблей ноябриин 9-дэ хүдэлмэрөө дүүргэв.

«Хунвэйбинүүдэй» парад Пекиндэ болоо

ПЕКИН, ноябриин 10. (ТАСС). Оронойэлдэб районуудһаа Пекин ерэһэн «хунвэйбинүүдэй» парад мүнөөдэр энэ болоо. Хэдэн мянган сэрэгэй ашаанай машинануудта һуугаад тэдэнэр Тяньаньмэнь гэжэ түбэй талмай дээгүүр ябажа гараа. Машина бүхэн дээрэ Арадай сүлөөлэлгын армиин хэдэ хэдэн алба хаагша «хунвэйбинүүдые» сугтаа ябалсаа.

КПК-гай ЦК-гай түрүүлэгшэ Мао Цзэ-дун түрүүтэй Хитад хүтэлбэрилэгшэд сэрэгэй хүбсаһатайгаар хүлөөтэйгөөр парадые хүлеэн абаһан байна. «Хунвэйбинүүдэй» Мао Цзэ-дунай зэн дооходхи «ууламга» парад хүн нэрлэгдэһэн байна.

КАПИТАЛАЙ ОРОНУУДТА ЗАБАСТОВКОНУУД БОЛОНО

АРГЕНТИНЭ

БУЭНОС-АЙРЕС. Аргентинын 220 мянган түмэр замшад, далайн транспортын 20 мянган хүдэлмэрилэгшэд оронной транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй федерациин уряагаар 24 часай забастовко хээ. Портын хүдэлмэришэдэй тэмсэлые дэмжэхын, портынхидой профсоюзай ажал ябуулгада сэргэгүүдэй хамааралсагшые буруушааһын тулада энэ забастовко эмхидхэгдэһэн байна. Салин хүлһэ бага болоһон хүдэлмэришэн шэнэ туримые болюулха тухай Аргентинын докёрнууд эрилтэ хэнэ.

Докёрнуудай тэмсэлдэ талархажа байһан тухайгаа автомобилиин промышленностиин (энэгэй сектор) хүдэлмэришэд, метрогой алба хаагшад, тэрэшэлэн агаарай зам болон шоссейнэ харгынуудые хангадаг хүдэлмэрилэгшэд мэдүүлһэн байна.

ФРАНЦИ

ПАРИЖ. Францийн Хойто талын болон түбэй металлургическэ, металл болбосоруулдаг предприятинуудта богонихон забастовконууд болоо. Лиллиин, Мюрогой, Париж шадарай һүүринүүдэй хүдэлмэришэд ажалай эрхэ байдал һайжаруулха, салин хүлһэ дээшэлүүлхэ эрилтэ хэнэ.

Ажалай бүгэдэ ниитын конфедерациин болон Францийн ажалай демократическэ конференциин нютагай федерациинуудай уряагаар забастовконууд болоһон байгаа.

АНГЛИ

ЛОНДОН. Оксфордын автомобильна заводто 190 хүдэлмэришэнэй стачка хоёр неделе үлгэлжэлжэл саг соо боложол байһаар. «Бритиш мотор корпорейшн» гэжэ концернын хүдэлмэришэдые ажалһаань гаргаха гэжэ бэлэдхэжэ байһые стачка хэгшэд буруушааха.

Арсалдаае зүбшэн хэлэсэхын тула профсоюзуудай түлөөлэгшэдэй болон эзэд баяшуулай хоорондо болоһон уулзалтаһаа үрэ гарагүй. Захиргаан буулта хэжэ үгэхые хүсэнэгүй. Тиихэдэнь хүдэлмэришэд тэмсэлээ үргэлжэлүүлхөөр шиидэнхэй.

(ТАСС).

США-гай Конгрессэ болоһон һунгалтын эсэсэй дүнгүүд

ВАШИНГТОН, ноябриин 10. (ТАСС). США-гай конгрессэ болоһон һунгалтын эсэсэй дүнгүүдэй ёһоор түлөөлэгшэдэй палатадахи һууринууд иимэр хубаарилагдаа: демократууд 248 һуури (палатын мүнөөнэй составта 294 һууритай, нэгэ һууринь эзэлэгдээгүй байгаа), республиканецууд—187 һуури (урда тэнь 139 һууритай, нэгэ һууринь эзэлэгдээгүй байгаа) эзэлхэ болоо. Тиимэ болохолоороо, республиканскэ парти Америкын конгрессэй депутадуудай палатада 47 һуури нэмжэ абаа.

США-гай сенатда демократууд 64 һуури, республиканецууд 36 һуури эзэлээ. Мүнөөнэй һунгалтын болоходо, демократическэ парти сенатда гурбан һуурияа алдаа.

Демократууд өөһэдынгөө политикын шалгаангүйгөөр уярхашье байна. Орон дотор ажамидаран һүүхаа шухала болодог юумэ сэнгэй хүндэрэжэ, мүнгэнэй үнын унаха ажул, гэмтэ ябадал хёмороон, политикай негрнүүдэй тулалдаха, Вьетнамдахи уршагта дайн байлгаан — энэ бүгэдэ хадаа Америкын үнэнэ табигдажа байһан гол шухала асуудал болоно. Энэ асуудалнууд һунгалтын дүнгүүдтэ нүлөөлэнгүйгөөр байжа шадаагүй. Тиигэжэ зонхилхы республиканскэ парти һайлладжэ гараа.

ҺАНАЛ НЭГЭДЭЛГЫЕ БЭХИЖҮҮЛГЭДЭ ЭДЭБХИТЭЙ ТУҺА НЭМЭРИ

ХАНОЙ, ноябриин 10. (ТАСС). Вьетнамэй социалис оронуудай туһаламжа үзүүлхэ тухай шэнэ хэлсээнүүдтэ гар табилга, тэрэшэлэн экономическэ болон техническэ харилсаа холбоон тухай хэлсээнүүдтэ гар табилга социалис оронуудай үнэтэ туһа, нэмэри болоно. Энэ хадаа американ эзэрхэг түрэмгэйшүүлдэ сохилто үзүүлхын тулаха экономическэ хүсэн шадалаа болон национальна хүчин хүсэн шадалаа бэхижүүлэлтэ гэжэ Вьетнам арадай үнэн зорилготой юм гэжэ ДРВ-гэй Министрнүүдэй Соведэй коммюнике соо хэлэгдэнэ. Энэ коммюникэ ВИА агентство дамжуулаа.

Премьер-министр Фам Ван Донгын түрүүлэгшэ доро ноябриин 8-да ДРВ-гэй Министрнүүдэй Соведэй заседаниин болоһон һүүлээр энэ коммюнике толилогдоо. ДРВ-гэй премьер-министрэй орлогшо Ле Тхань Нги гэгшэ түрүүтэй правительствэнна экономическэ делегациин Советскэ Союзда, бусад социалис оронуудта һаяхан айлшалһан тухай элидхэл заседани дээрэ шагнагдаа. Энэ туһаламжа ДРВ-гэй болон бусад социалис оронуудай хоорондохи дэйшалха һанал нэгэдэлгые бэхижүүлнэ, ДРВ-гэй Министрнүүдэй Совет урдалаа гээд коммюникэгэй түгэсхэл соо заагдана.

Американ империалистнуудта эсэргүү патриотическэ тэмсэлые эдэбхитэй болгохын тулада ахаж оронуудай үзүүлһэн туһаламжые эгээн эрхимээр хэрэглэхын тула, ард болон армиие ДРВ-гэй Министрнүүдэй Совет урьдалаа гээд коммюникэгэй түгэсхэл соо заагдана.

ЗАСАГ ТҮРЫН ГЭШҮҮН

Очерк

ЮРЫН ХОНИШОН... Дээдэ засаг түрын гэшүүн... Асари ехэ түйлалтануудые болотоор хаража үзэлсэхээ, ажахынгаа саашанхи хараа бодолнуудые зүбшэн шиидхэлсэхээ буряад эхэнэр Москва мордобо бшуу.

Энээн тухай Гомбо-Цэрэн Гончиковнатай хөөрэлдэхэдэ, гансата бодолгодо абтан иигэжэ хэлэдэг:

«Энэ жэлэй апрель һарада КПСС-эй XXIII съезд дээрэ Московско областиин «Звенигородский» совхозой һаалишан Л. А. Сысоева үгэ хэлээ һэм шуу. Тэрэнэй хэлэһэн үгэ минии сэдьхэл ухаанһаа мүнөө болотор гаранагүй, гарахашьегүй.

Юуб гэхэдэ, тэрэ һаалишан тон намдал, юрын хонишондол адлирхуу эхэнэр мүн. Тиихэлэ ажабайдалаймнай харгы зам баһа адлирхуу.

Нүхэр Сысоева манай совет залуушуулай делегацитай Америкээр ябажа ерэһэн байгаа. Манай совет һаалишанда хайшан гэжэ Америкын сенаторнууд хандаа һэм?

«Би РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат гээшэб» гэжэ Л. А. Сысоевагай харюусахада, һайрхуу сенаторнуудай нюур шарайнууд уршылдан таталдаа һэм шуу. Энэ ушар гайхалтайшье бэшэ. Бишье тон иимэрхүүгээр харюусаха байгааб.

Капиталис гүрэнүүдэй засаг түрэдэ юрын хонишон, һаалишан эхэнэрнүүдэй хабаадалсахаһаа байтагай, дунда шадалтай хүнүүд энээн тухай бодохо эрхэгүй ябадаг. Засаг түрэнь ганса баяшуулай гарта. Тиимэһээ тэдэнэр үгытэй ядуу ажалшадые яһандань хүрэтэр мүлжэхые, өөһэдөө улам баяжахые оролдодог. Тиимэ һэн тула дайн дажар һүжэрөөнэ, ямаршье гэмгүй хүнүүдые алана.

Баяшуулай һанал нэгэн—дарлаха мүлжэхэ, дайн дажар һүжэрөөхэ. Тиимэһээ капиталис гүрэнүүдэй засаг түрэдэнь ганса баяшуул оролсоно.

Юрын хонишон... Дээдэ засаг түрын гэшүүн...

Тэрэ холын шуургата харанхы һүни ой ухааһаань гаранагүй.

Холын хүдөө отарынхид үнимэ хада үргэһэ нойртоо дүүран һажанхай. Ажалта үдэрэй һүүлээр амаржа унтахада аятай зохидшье аабза. Теэд һүниин тэн багта хара һалхин галзууран аашалжа, үшөө үдэшэ байхада хүлеэгдээгүй хэһэг бороо хатарша мориндол, табжаганан шааяжа, хүнэй урагшаа ябахын аргагүйгөөр шабхалан шуухирба.

Хашаа соохи хонидой борооһоо шэбээлхэ, али зэргээр бэеэ халхалха гэжэ түрисэлдэн байтарнь, оһолынь болоходоо, үнөөхи модон бартаань нээгдэжэ, хонид зоргоороо гүйлдэжэ гарашоо һэн. Тушаан болоходо, харуулшаниинь бүхөөр унташаһан байгаа.

Түмэр гэнжые таһара удара татахаһаа наагуур, гүн тала руу зоргоороо харайлдажа ошоһон хонидоо һөөргэнь сухарюулжа асарһайб гэхэһээ абан аашалһан нохойнгоо хусаха абяа дууламсаараа, Гомбо-Цэрэн Гончиковна унтариһаа һуха харайн бодоод, холхиндогоор гуталаа углахатайгаа хамта газаашаа харайн гарахадань, хонид үгы аад үгы.

Яахаб, юу хэхэб?

Энэ хаб харанхы һүни тэдэ хонидые хаанаһаа олохобши. Хайшаа жэрбэжэ харайгаа гэжэ таамагаар бэдэрэн түлгэхэбши.

— Нүхэл, бодыт! Хонилнай арилшоол. Тиихэдэ газаа тэбэрилдэмэ харанхы, бороо галзууржа байна!—гэжэ хашхарһанай удаа, өөрынгөө хани нүхэр Гарма-Цэрэнии хуура татан бодхообо.

— Яагааб, юун болооб! — иимэрхүү мэгдэнги хашхараан отарынхидые сошордуулан һэрюулбэ.

—Мэгдэжэ байһанай дэмы! Заатагүй хонидоо абарха, хура бороогоор һамбаашалан доботолдог арьяатанһаа зайсуулха ёһотойбди! — тэһэн шанга, үнэхөөрөөшье зүрхэнэй оёорһоо хашхаран суурятаһан захиралта бултыень ёһото баатаршалга тээшэ уряалба.

Гэнтын ушарал! Хонишодой хүшэр ажабайдалда иимэрхүү юумэн байд гээд лэ тохёолдодог шуу. Энэ шааяжа байһан бороо, эшхэрэн үлеэжэ байһан һалхин Гомбо-Цэрэнии тиихэдэ айлгаагүй, гайхуулаашьегүй, харин заатагүй хонидоо абарха ёһотойбди гэһэн һанал тэрэнии зобоогоо бшуу.

Нүхэр Цыремпиловагай отарынхид тиихэдэ энэ шуургантай үүр хираалтар тэмсээ бэлэй. Үүрэй сайха багаар уһан һабы болотороо норошоһон, эсэжэ тулишаһан малшад хонидоо олоо һэн.

Нэгэ хабсагайн хаяада шэбээлһэн хонидой заахан түлгэд лдаршаһан, дүрбэн хүлнүүдынь нэтэдэшэнхэй һалганалдажа, борсойлдожо байхыень харахадаа Гомбо-Цэрэн ехэтэ сэдьхэлээ хүдэлгэбэ. Түлгэ бүхэниинь энгэртээ нэнгэн няаха, арга шадал соохоноо дулаасуулха зуураа:

— Гарма-Цэрэн, һөөг бургааһашье суглуулжа, нэгэ жаа гал гаргаял даа. Эдээхэн баарһануудынай даарижа борсойшоо ха юм,— гэжэ тэрэ үбгэнэйнгөө урдаһаа хараба. ...Аюул зайлаа, хонин һүрэгүүд бүтэн бүринөөр абарагдаа. Гэбэшье тэрэ ушараа Гомбо-Цэрэн сэдьхэлдээ оруулан, мүнөө бодолгото болон һууна бшуу.

...Юрын хонишон... Дээдэ засаг түрын гэшүүн...

Депутат эхэнэр блокнодоо һэхэнэ. Элдэбын юумэн бэшээтэй. Москвадахи уулзалгаһаа эхилээд, түрэл нютаг хүрэтэрөө дууһан бии. КПСС-эй XXIII съездын делегаткануудта Франциин Ницце городой эхэнэрнүүдэй эльгээһэн улаан сэсэг тухай, съезд дээрэ Долорес Ибаррурин хэлэһэн үгэ тухай өөрын һанамжа... Тиигээд недели бүхэндэ аймагайнгаа хүнүүдтэй уулзаһан, хөөрэлдэһэн, зүбшэл заабаряараа хубааллаһан, туһа хүргэһэн тухай.

Гомбо-Цэрэн Гончиковнатай хөөрэлдэһэн, тэрэнһээ ехэ ёһоной туһаламжа абаһан хүн бүхэн гомдодоггүй, харин үнэн зүрхэнһөө баяр баясхалан хүргэжэ ябадаг.

Гэр бүлынхид болоһоор хахад жэл боложо үрдеэгүй аад, эб зүбөө таһардаг зарим залуу хүбүүд, басагадшье Гомбо-Цэрэн Гончиковнада саг үргэлжэ хандадаг. Яахаб, ямар туһа хүргэхэб? Бэеһээ холодуулжа, залуушуулай дура эрмэлзэлгыень хухалжа болохогүй бшуу. Гомбо-Цэрэн эхэ ёһоор тэдэниие шагнаха, тиигээд сэдьхэл ухаанайнь уяртар ойлгуулха юм. Недели тухай болзорой үнгэрөөд байхада тэдэ залуу бүлынхид эб зүбтөө оролсожо, тиигээд депутадһаа хүлисэл гүйха, дахин тиимэрхүү алдуу гаргахагүйбди гэжэ найдуулха юм. Залуу инагуудай найдабарида Гомбо-Цэрэн Гончиковна үнэн зүрхэнһөө этигэдэг, саашадаа алдуу гаргахагүйень саг үргэлжэ обёоржо байдаг.

Юрын хонишоной үдэр бүхэндэ хэжэ ябаһан ажалыень дурдаха болоо һаа, анжаран захадашагүй. Жэжэшье, горитойшье юумэн тэндэнь байха. Гэбэшье Гомбо-Цэрэн Гончиковна эдэ бүхы ниитын хүдэлмэриһөө тунхаридаггүй, харин үдэр бури хэжэ ябаһан ажал юм аабза гэжэ намдууханаар хөөрэдэг.

Юрын хонишон... Дээдэ засаг түрын гэшүүн...

Зэдын талаар хонин һүрэгүүд хушуурна... Дүн сагаан хонин һүрэгүүд...

РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат, Социалис Ажалай Герой Гомбо-Цэрэн Гончиковна Цыремпилова тухай домоглохо домогнай иимэл даа. Гадна нүхэр Цыремпиловатай сугтаа ажалладаг «Коммунизм» колхозой мэдээжэ хонишод Николай Чойдорович Гомбоев, Сурун Жимбуевна Цыреторова, Данзан Доржиевич Галсанов гэгшэдэй ажалаар омогорхонгүй байхын аргагүй. Тэдэнэр бултадаа зуун хонин бүхэнһөө зуугаад, зуу гаран хурьгадые абаһан, тобир тарганаар түлжүүлһэн байна.

Энээгээрнь омогорхохол ёһооро омогорхомоор.

М. ОСОДОЕВ,
манай тусхай корр.

Зэдын аймаг.

ШЭХЭНЭЙ ШЭМЭГ НЮДЭНЭЙ ХУЖАР

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: «Тэжээлэй единицэ» гэһэн түрүү бэшэг; «Манай Буряадта», «России эгэшэ дүүнэр» гэһэн гаршагууд доро элдэб һонин.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Мүрысоо үүсхэгшэдтэ» гэһэн гаршаг доро нүхэр Афанасьевай статья; Буряадай АССР-эй арадай хиналтын комитедтэ: редакциин почтоһоо.

Гурбадахи хуудаһанда: Хитадай революционно-демократ Сун Ят-сенэй 100 жэлэй ойдо; хилын саанаһаа ТАСС-ай материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Субботний огонек» («Шэхэнэй шэмэг, нюдэнэй хужар»).

АГНУУРИ ТҮЛЭГ ДУНДАА

Республикымнай дүрбэ мянган ангуушад булга, хэрмэ, һолонго болон бусадай агнуури хэхээ ой тайга гаранхай.

Үнгэрэгшэ зун ой тайгануудта ангуушадай отоглохо 160 гэр баридаһан байгаа. Мүнөө хамтадаа 1200 тиимэ гэрнүүд бии. Тэдэ гэрнүүдтэ ангуушад байрлажа амархаһаа гадна, бариһан ангаа тушаалгада бэлэдхэхэ юм.

Улаан-Үдын гражданска аэропортын вертолётчигууд Хойто-Байгалай ангуушадай бригаднуудые холын тайганүүдта зөөжэ буулгаһан байна. Баргажанай, Түнхэнэй хүбшэнүүдтэ ангуушад олоор эбаашагдаба.

Буряадаймнай ангуушад бэлэдхэлэй пунктнуудта түрүүшын 50 мянган хэрмэнэй арһа тушааба. Мүнөө үбэлэй үедэ республика соомнай 1 миллион 200 мянган түхэригэй ангай арһан тушаагдахаар хараалагдана.

Б. ОЛЕНИН.

БАРИЛГАШАД ШАМДАНА

Ерэхэ жэлэй октябриин һайндэртэ Ильинск тосхонойхид уужам залтай шэнэ кинотеатр соогоо баярайнгаа суглаа тэмдэглэхэ байха. Кинотеатрынь 300 хүнэй һууритай байха юм. Газарай хүрэхэ хүрэтэр тэрэнэй һуури бульдозероор малтагдаба. Барилгын юһэдэхи управлениинхид тус барилгые дээрэхи болзор соо дүүргэхэбди гэжэ үгэеэ үгэнэ. Кабанскын трактын, предприятиин үүдэ руу ошоһон харгын бэлшэр дээрэ тэрэ шэнэ кинотеатр бодхоогдохонь.

Таба мянган һууритан зонтой Сэлэнгын модоной баазын хүдэлмэришэдэй, «Заветы Ильича» колхозой гэшүүдэй амаралтынгаа үдэрые культурнаар үнгэргэхэ хэрэгтэ кинотеатрай тон шухала байһые барилгашад һайса мэдэнэ. Тиимэһээ тэдэнэр энэ барилгые түргэн дүүргэхые шамдана.

В. ТОЛСТИХИН.

УРДЫНХИҺАА АМЖАЛТАТАЙГААР

Сэлэнгын модоной баазын хайрсагуудые бүтээдэг цехэй хүдэлмэришэд урда һарада амжалтатайгаар ажаллажа гараба. Тэдэнэр 720 кубометрэй хэмжээнэй консервын, шэлэй, шиферэй хайрсагуудые хэжэ, Буряад ороной, мүн Дунда Азиин заводуудта эльгээһэн байна.

Станочнигууд Надежда Трескина, Зинаида Филонова, Аврора Абросимова гэгшэд оролдосотой эрхим ажалаараа коллективэйнгээ амжалтада нүлөөлөө.

ДАХЯАД МОРДОБО

Хойто-Байгалай аймагай Чильчигирскэ сельсоведэй Калининай нэрэмжэтэ колхоз геологүүдтэ ехэхэн туһа хүргэжэ байдаг. Юуб гэхэдэ, энэ ажахы зун бүри 25, эрхим ангуушадаа геологическа отряд, партинуудай газаршад болгон томилдог юм. Тэдэнэр ангай дабашагүй буртаг хүбшэдэ үбгэ эсэгэнэрэйнгээ сагаалһан тэмдэгтэй модонуудаар зүг шэгээ алдангүй ябажа гараха аргатай.

Үнгэрэгшэ зундаа Калининай нэрэмжэтэ колхозһоо Иннокентий Тулбуконов, үбгэ һамган Алексей, Александра Ержинтэн, Иван Козулин, хуушанай ангуушан Семён Агдыреев Марина һамганаараа, бусадшье олон нүхэд Делюн-Уранай, Хойто-Муйгэй дабаан хүтэлэй хүбшэнүүдээр, Чая, Миня, Левая Мама, Чуя гэжэ түргэн урасхалта голнуудай эрьеэр геологуудые газаршалан дахуулһан байна.

Һаяшаг дурсагдагша колхозой гэшүүд зунайнгаа газаршалхы хүдэлмэринүүдые дүүргэжэ гэртээ бусажа амараад, дахинаа хүбшэ гараба. Тэдэнэр хэрмэ, булганай мүн бусадшье үнэтэ ангуудай агнууриин олзоборилгодо мордобо ха юм.

О. БЕРЕЗКОВ.

КАВКАЗҺАА ЕРЭҺЭН АЙЛШАД

ФОТОРЕПОРТАЖ

ХАДЫН АРАДАЙ ХАБАТАЙ ХАТАР

ҺҮҮЛЭЙ ҮЕДЭ манай Буряадта үргэн уужам Совет оронойманай хизаар бүхэнһөө хүндэтэ айлшад буужа, түрэл арадайнгаа дуу хатар, арад зонойнгоо хэр угай гоё һайхан наада манай буряад зондо харуулжа баясуулна.

Мүнөө Улаан-Үдэдэ Дагестанай дуу хатарай ансамбль буугаад байна. Саһан дуулгата Кавказай үндэр шэлэнүүдэй арад уянгата дуунуудаараа, һүр жабхаланта хатараараа олониие гайхуулһан, бүхы дэлхэй дээрэ суурхаһан байха. Эдэ нүхэднай мүнөө эгээл түрүүшынхеэ манай саһата хизаараар айлшалба.

Үргэн дэлгэр түрэл орон дотороо түбхинэжэ жаргаһан аха дүү арад зоной нэгэн болохо дагестан арадай түхэл маягаараа национальна, удхаараа социалистическэ искусствын амжалтанууд олондо мэдээжэ болонхой. Энэ жэшээ дэлхэй дээрэ түрүүшын социалис гүрэн дотор бага яһатанай бусадаар тэгшэ эрхэтэй, зол жаргалтай байһаниие үшөө дахин бодотоор гэршэлнэ.

Улаан-Үдэ ерэхэ замдаа тэдэнэр Омск, Новосибирск, Красноярск, Иркутск гэдэг хотонуудта тогтожо, тэндэхи зондо наадаяа харуулаа. Манай ниислэл хотодо хэдэн үдэр тогтоод, эдэ нүхэднай Алас-Дурна зүг руу мордохо юм. Тэдэнэй концерт үгэһэн хото городуудта ансамблиин наадые хүн зон ехэтэ һонирхоо. Дагестанай арадай артистка З. Ибрагимова, М-Г. Исаков, М. Гасанов, В. Сидельников, Р. Рашидов, И. Гаджиев, И. Муртазалиев, А. Ахмедов, М. Алиева, Ш. Минкаилов болон бусадай наадан илангаяа һайшаагдаһан байна.

Тус ансамблиие уран һайханай талаар Хаирбек Асланбеков хүтэлдэг. Хатар наадыень Агай Ибрагимов зохёон табина.

Холын Кавказһаа ерэһэн хүгжэмтэ дуу хатарай ансамблиинхидай наадан манай буряад зондо һайшаагдахань дамжаггүй.

Кавказай үндэр хадануудһаа тунгалаг уһатай Байгал далайн эрьедэ хүрэжэ ерэһэн хүндэтэ айлшадтаа буряад зоной ёһо заншалаар үшөө ехэ амжалтануудые хүсэнэбди.

Дээдэ захаһаа зураг дээрэ: ансамблиин солист Муталим Гасанов гээшые харанат. Ибрагим Гаджиев (дундань). Ансамблиин дуушад, хатаршад харуулагдана.

С. ДОРЖИЕВ.
Авторай фото.

ЭХИРЭДЭЙ ТААБАРИНУУД

Үзүүр дээрээ үһэтэй,
Хизаар дээрээ хилгааһатай,
Дундань донхой хара,
Дуһахань мэлгэн хара
(нюдэн).

Бутын оройһоо
Булаг дэлбэрээ
(хүхэн).

Остоол дээрэ табихагүй
эдеэн.
Олоошхоор удхажа эдихэгүй
эдеэн.
(хүхэнэй һүн).

Тэнгэриин басаган
Түмэр мохи жажалаа
(хазаарта морин).

Галбан гал залгяад,
Газааша досоошоо тэһэ
буугаа
(самовар).

Үрөөһэн үргэтэй ямаан
үбһэ доло эдеэ
(хажуур).

Хүрээ хүрээ хүрээлээ
Хүрэн азарга ёроолоо
(шүдэн, хэлэн).

Хадын хажууда жалжагы
гутал
(шэхэн).

Ойдо огтор нохой хусаа
(һүхын дуун).

Хүлэнхэнэй басагад
Хүзүү сагаан
(алаг туун).

Хатаһан ямаан
Хаяа маажаа
(үһэ һамнаха).

Хүнды соо
Хүхэ шоно
(хутага).

Отолходо шуһа гарахагүй,
Ябахада мүр гарахагүй
(уһан).

Тэнгэрһээ унаһан шэнги,
Тэбхэр бэшэ монсогор шэнги,
Хурын уһаар угааһан шэнги,
Хурса хутагаар мүлюулһэн
шэнги
(үндэгэн).

Ерэнхэйн ехэ остоол
Ерэн олоошхотой.
Хоёр хонхорхой
шагаабаритай
(һүниин тэнгэри, мүшэд,
һара наран).

Сэргын үзүүртэ
Сэгээхэн мүльһэн.
(бэһэлиг).

Аали дээрэш гал табяаб,
Амин дээрэш хутига баряаб
(тоонто хүндэхэ).

Тээг дээрэ тэхэ
Тэхэ хуса хоёр мүргэлдөө,
Тэхээшхын хүбүүн
Һалгаахам гэжэ байһаар
Дүрэжэ үхэшоо
(хэтэ, сахюур, уула).

Шаралдайн басагад
Шаляапа малгайтай.
(үбэлэй түгэсэг).

Энэ таабаринуудые Д. Мадасон 1966 оной фольклорно экспедицидэ ябалсахадаа суглуулһан байна.

ГАХАЙ ТҮЛГЭШЭ

ОНТОХОН

УРДЫН урда сатта үгытэй ядуу нэгэ үбгэжөөл хүн сагаан морёо эмээллэжэ унаад, хара нохойгоо хүтэлөөд, агнуурида гараба. Нилээд холо ошоод ябатарнь, урдуурнь тарбаган харайжа гараад нүхэндөө орошобо. «Агнажа ябаһан намда энэшье һаа олзо»,—гэжэ тэрэ мориһоо бууба. Хара нохойгоо моринойгоо жолооһоо уяжа орхёод, тарбаганай нэгэ нүхэн дээрэ малгайгаа табижа таглаад, нүгөөдыень утажа оробо. Тарбаган нүхэнһөө гарахадаа, үбгэнэй малгайе углаад харайшаба. Хара нохойнь тарбаганай хойноһоо хусаад, сагаан моринииинь үргөөд, нохойгоо шэрээд арилшабал. Үбгэжөөлнай малгайгүй, ябагаар үлэжэ, хүлэйнгөө холотор гэшхэлбэ. Үдэшэ болобо. Бүри харанхы һүни дунда нэгэ айлай үүдэ тоншобо. Гэрэй эзэн: «Хэмнии тэндэ?» — гэжэ бард байса гангарба. Гэнтэ сошоһон үбгэжөөл: «Биб даа. Лама хүм. Хоноолго табиит»,— гэжэ худалаар дүугаржархина. «Аа, тиихэдээ, ламхай халашни оруулхада болохо»,—гэжэ тэрэ хүн үүдээ нээбэ.

Гэрэйнь эзэн тайшаа ноён байшаба. Ноёной ганса басаган арбаад хоногой ехээр үбшэлһэн байгаа. «Зай, ламхай, туһалжа үзыш даа. Басагамни ехээр үбдэшөө», — гэжэ үбгэниие баалаба. Лама хүнби гэжэ худалаар хэлэһэнһээ боложо, тайшаагай басагые аргалхал баатай болобо. Тарган гахайень алуулжа, тархиинь зохёолгожо бариад, аман соогоо шал худалаар ламатажа эхилбэ. «Уншалгаа дүүргэбэ. Басагантнай гурбан хоногһоо эдэгэхэ»,—гэжэ арга мэхээ гарган, арилхаяа һанахадань: «Басаганаймнай эдэгэжэ бодоһон хойно бусахаш»,—гэжэ тайшаа ноёниинь табибагүй. Худалаар ламатаһан үбгэн: «Басагыем эдэгээбэгүйш гэжэ хүүлилхань байна даа»,—гэжэ айжа хоёр хонобо. Гурбадахи хоногой үнгэрхэдэ, үбгэнэй талаан боложо, ноёной басаган эдэгэшэбэ. Тайшаа ноён үбгэндэ ехээр хүхибэ.

«Ёһоор лэ ламхай байнаш! Дасанда һууһан гушан хоёр ламанарһаа үлүү шэдитэй байбаш»,—гэжэ басагаяа аргалуулһан тайшаа үбгэндэ жороо хурдан мориёо унуулжа, үбэрөөрнь дүүрэн алта мүнгэ хэжэ үгөөд мордохуулба.

Нютагай тайшаа: «Минии нютагта шэдитэй ламхай тодорбо. Гахайн толгой барижа ламатахадаа үхэһэниие бодхоохо, үгыһэниие баяжуулха хабатай юм. Үбдэһэн зобоһон зон Гахай түлгэшэдэ аргалуулагты! —гэжэ зар тунхаг тарааба.

Ондоо нютагай нэгэ тайшаа суута хурдан морёо хулгайда абтаһан байгаа. Шэдитэй хабатай ламанарые дасангһаа залажа гүрэмшье гаргуулжа, зурхайшье табюулаад ядаба. Гахай түлгэшэ тухай һураг суурень дуулажа, манай үбгэндэ ерэбэ. Нютагтаа залажа абаашахаяа хадаг барижа оробо. Үбгэн хадагһаань арсажа ошоолдобогүй. Ондоо нютагһаа ерэһэн тайшаа ноён тэндэхи тайшаадань орожо, Гахай түлгэшые эрижэ гүйбэ. Хоёр тайшаа ноёд үбгэжөөлдөө ерэжэ: «Гахай түлгэшэ гэжэ нэрэ зэргэдэ хүртэһэн хойноо ошохол баатайш. Хулгайда ороһон хурдан мориие олохо болобош»,—гэжэ үбгэниие баалаба. Үбгэжөөл ондоо нютагай тайшаагайда мордобо. «Яагаад бэрхэ захиралта гээшэб? Хулгайн абаһан мориие яагаад олохо хүнбиб? Эшэхэ сагай дүтэлөөгүйдэ аргаяа олож бэеэ хорлохо байна»,—гэжэ ухаандаа шэбшэн һуухадань, ноёной һамган Гахай түлгэшэдөө унталга бэлдэжэ: «Ламхай, амарагты. Харгыда ябажа эсээ ёһотойт»,—гэхэдэнь, манай үбгэжөөл түргэн һанаа түрэжэ: «Үгы, би мүнөө үдэшэ амбаар соотнай хоноһууб. Таанар нэгэ нүүд гурил, нэгэ хүнэг хүйтэн уһа, модон халбага гурбые амбаартаа абаашажа орхигты. Мүнөө һүни хулгайда абтаһан мориетнай олохо аргаяа хэхэб»,—гэжэ зугаалба.

Тайшаа ноён үбгэнэй эрилтые дүүргэбэ. Үбгэжөөл амбаарта ошожо хүпэгтэй уһандаа гүүхэй гурилаа худхажа эһээгээд: «Энээниие ууһаал һаа хотоо дэлбэржэ үхэхэ байхаб»,—гэжэ зуураһан талхаяа ужа эхилбэ. Гэдэһэнэйнгээ тэжытэр ууһаад, үхэхэ сагаа хүлеэн: «Одоо болобо, одоо болобо»—гэжэ өөртөө дүугаржа һууба. Энэ үедэнь ноёной мори хулууһан Одо Бимба хоёр үүдэнэй забһараар гэтэжэ байһан аад, үбгэнэй дүугаржа һуухада: «Үгы, энэшни нэрыемнай мэдэжэ байнал! Ноёндо дуулгахагүйн тула орожо ламхайе гүйябди. Ноён мэдээ һаа хатуу хэмжээ абаха!—гэлдэжэ, үхэлөө бэдэржэ һууһан, манай муухан үбгэнэй хүлдэнь мүргэбэ: «Ламхай, хулгайша бидэ хоёрые хайрлажа, ноёндо бү дуулгыта, суута хурдан мориинь мүнөө һүниндөө асаржа газаань уяхабди!—гэбэд. Манай муухан үбгэн ехэ баярлажа: «Зай яхаб даа, ноёндо дуулгангүй орхюужаб»,—гэжэ һанаагаа амаран эбһээлбэ. Мори хулгайлһан Одо Бимба хоёр тэрэ һүниндөө ноёной гүйгөөшые сэргэдэнь асаржа уябад. Үбгэжөөл тухай һураг суу бүри ехээр таража, холын ондоо нютагһаа Баян Улаахай гээшэ Гахай түлгэшые залахаяа ерэбэ. Үбгэнэй арсахада, тайшаа ноёндонь орожо айладхаба. Нютагайнь тайшаа Гахай түлгэшэеэ ошолдо гэжэ захирбал.

Баян Улаахайн һамган ехэ үбшэлһэн байгаа. Яагаад эдэгээхэ аргагүй үбгэжөөл сан хэнгэрэг гурбан хоногой туршада наяруулан ламатаад: «Зай уншалгала дүүргэбэб, эхэнэртнай турба хоноод эдэгэхэ»,—гэжэ юроол хэлээд, нютагаа бусахаяа һанаба. «Үбшэн эхэнэрэйм эдэгэһэн хойно бусахат»,—гэжэ Баян Улаахай тэрэниие табибагүй. Тэрэ үдэшэн Гахай түлгэшын һураг сууе дуулаһан дасангай хоёр гэбшэнэр нэгэ һаарамба түрүүтэй ерэбэ. Тэдэ Гахай түлгэшэтэй ном таблилдажа, саняд хаялдахажа, шэди хабыень туршаха гэлсэбэ. Манай муухан үбгэн: «Үбшэн хүниие аргалжа байһан намда танаар шууяжа һууха аргамгүй!»—гэжэ ламанарай урдаһаашье харабагүй. Һүни болохолоор тэдэ гурбан ламанар Гахай түлгэшын ламатахые шагнаха гэжэ гэрэйнь газаа сонхо доронь һуубад ха.

Баян Улаахайтан хоёр дабхар гэртэй байгаа юм. Дээдэ дабхартань хоножо байһан үбгэжөөл: «Эндэһээ тэрьедэжэ арилха байна, хэзээ эдэгэхэ һамганиие һахижа байхабиб. Энэ һамганиинь үхэжэшье болохо»—гэжэ бодоод, тэрьедэхэ гэжэ сонхыень нээжэ, доошоо собхоржо буухадаа, гурбан ламанарай дээрэһээ унашаба. Хашхаралдаан, ёолоон гараад лэ, шууяан болошобо. Гэртээ хэбтэһэн Баян Улаахай юунэй болоһые мэдэхэ гэжэ һүхэеэ бариад гүйжэ гараба. Манай муухан үбгэжөөл: «Харалши, харалши эдэниие! Эдэ гурбан ламашни жадха гүрэм хэжэ, танай эхэнэрые үбэдхөөжэ байгаа ха юм. Сонхо доротнай ерээд, дахяад жадхалахаяа байхадань, мэдэһэн һайндаа дээрэһээнь буужа ерээлби!—гэжэ эрэ бэрхэдээ нютагаа бусажа мордобо.

Баян Улаахай Гахай түлгэшын үгэдэ үнэншэжэ, тэдэ гурбан ламанарые ноёной хуулида тушаажа, хатуу хэмжээ абхуулһан гэхэ!

Вл. ХАЛХУЕВ,
бэшэжэ абаба.

Редакторай орлогшо. **Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.**

Манай адрес, телефонууд:

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора — 23-67, зам. редактора — 38-42, зам. редактора — 35-84, секретариата — 27-37, отделов: сельскохозяйственный — 47-59, 35-14, промышленный — 48-89, 33-61.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: партийной жизни — 40-49, идеологический — 24-74, 60-21, советского строительства и быта — 34-93, рабселькоров и писем — 25-41, 38-30, информации — 34-05 и перевод — 24-74.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н-02052. Зак. № 1136.